

ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

พระมหาณัฐกร ณฏฺฐกโร (อุทานนท์)

๖๔๒๐๘๕๐๑๑๒๐๐๓

๙๗ หน้า (๕ เล่ม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๖๖

ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

พระมหาณัฐกร ณฏฺฐกโร (อุทานนท์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๖

A STUDY OF DEVELOPMENT OF A TEMPLE AS THE COMMUNITY LEARNING RESOURCE CENTER : A CASE STUDY OF WAT SRI KHUN MUANG, CHIANG KHAN SUB-DISTRICT, CHIANG KHAN DISTRICT, LOEI PROVINCE

PHRAMAHA NATTGORN NATAGARO (UTHANONT)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระมหาณัฐกร ณฏฺฐกโร (อุทานนท์)**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสน์ศึกษา**
ปีพุทธศักราช	:	**๒๕๖๖**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร.**

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ๒) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และ ๓) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๕ รูป/คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์นำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า:

๑. การพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีองค์ความรู้มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติจารีต ประเพณี เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ ให้สมดุลและเหมาะสมกับท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาศักยภาพสังคมในด้านการท่องเที่ยว

๒.สภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า วัดศรีคุณเมือง มีจุดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมโดยมีศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ ได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ สืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงาม เป็นกลไกสำคัญในการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมผ่านการจัดการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

๓.จากการวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นการจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน จัดทรัพยากรที่มีในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ มีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากทุกภาคส่วน และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เป็นแหล่งเรียนรู้ เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเลยต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาวัด, แหล่งเรียนรู้ชุมชน, วัดศรีคุณเมือง

ABSTRACT

Thesis Topic	:	**A Study of Development of A Temple As Community Learning Resource Center : Case Study of Wat Sri Khun Muang, Chiang Khan Sub-District, Chiang Khan District, Loei Province**
Student's Name	:	**Phramaha Natthakorn Natthakaro (Uthanont)**
Degree Sought	:	**Master of of Arts**
Program	:	**Buddhist Studies**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Phramaha Pongtaratid Sudhiro, Ph.D.**

The objectives of the research were 1) to study the development of a temple as the community learning resource center, 2) to study the condition of the development of Wat Sri Khun Muang, Chiang Khan sub-district, Chiang Khan district, Loei province, and 3) to analyze the development of a temple as the community learning resource center with a case study of Wat Sri Khun Muang, Chiang Khan sub-district, Chiang Khan district, Loei province. Based on the qualitative research methodology, the study was conducted by the interview of fifteen qualified experts, and the given data were analyzed and presented in the descriptive explanation.

The research findings were as follows:

1. The development of a temple as the community learning resource center was generated from Buddhism-based local wisdom, traditions and customs with the purposes to create jobs or to earn an income, sufficient and suitable for the locality. The learning resources in the communities were mainly developed, and the tourism potential of the society was enhanced by the Buddhist principles.

2. The outstanding strength of Wat Sri Khun Muang, Chiang Khan sub-district, Chiang Khan district, Loei province was the arts and culture, regarded as the community learning resource. The center was crucially aimed at the participation of the community through several activities to train, promote and educate the community. When the people in the community knew and understood, they would heartily maintain their local traditions and cultures. It was regarded as an important

mechanism to support the economic and social segments in the locality through religious and local cultural learning.

3. The development of a temple as the local learning resource center, especially the case of Wat Sri Khun Muang, demonstrated that

the cultural resources in their own community were efficiently managed, the original cultural foundations were maintained and mixed with the modern society, the existing resources in the resource center were systematically operated, the budgeting was supported from all sectors, and the operational network was created and joined with other agencies. As regards, the learning center provided the local people with more jobs and income, leading to the sustainable development in Loei province.

Keywords: Temple Development, Community Learning Resource, Wat Sri Khun Muang

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้าน พุทธศาสน์ศึกษา ระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี และคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษา ตลอดหลักสูตร ขอกราบขอบพระคุณพระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง และคณาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับมหาบัณฑิต ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มวิทยานิพนธ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร. ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ พระครูปริยัติสาทร, ดร ที่ได้ให้คำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดียิ่ง

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณครอบครัว และญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

พระมหาณัฐกร ณฏฺฐกโร (อุทานนท์)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ฉ**

กิตติกรรมประกาศ ..... **ซ**

สารบัญ ..... **ฌ**

สารบัญภาพ ..... **ฎ**

บทที่ ๑ บทนำ **๑**

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑

๑.๒ คำถามการวิจัย ๓

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย ๔

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ ๔

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย ๕

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๕

บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **๖**

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการพัฒนาวัด ๖

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ๑๒

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ๒๖

๒.๔ สภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ๓๐

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๓๓

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย ๓๘

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย **๔๐**

๓.๑ รูปแบบการวิจัย ๔๐

๓.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้การวิจัย ๔๐

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ๔๑

๓.๔ พื้นที่การวิจัย ๔๑

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล ๔๒
๓.๖ การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ๔๔

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ๔๕
๔.๑ ผลการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ๔๕
๔.๒ ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ๕๐
๔.๓ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ๕๒
๔.๔ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย ๕๔

บทที่ ๕ บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ๕๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย ๕๖
๕.๒ อภิปรายผล ๕๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ ๖๒

บรรณานุกรม ๖๔

บุคลานุกรม ๖๘

ภาคผนวก ๖๙
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ๗๐
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย ๗๒
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย ๗๖
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ๗๘
ภาคผนวก จ ผลการดำเนินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์ ๘๒

ประวัติผู้วิจัย ๘๔

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่ **หน้า**

๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย ๓๙

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย และเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน จนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม[๑] เป็นบ่อเกิดของศิลปะแขนงต่าง ๆ วัดจึงเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมไทย ทางด้านสถาปัตยกรรม พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน วัดเป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน[๒] ให้คนไทยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนี้วัดยังมีบทบาทในการสร้างค่านิยมของสังคมให้เกิดการรับรู้ว่าการทำความดีมันจะได้รับผลเช่นไร การทำความชั่วมันจะได้รับผลเช่นไร ได้รับการปลูกฝังทางจริยธรรม และคนให้การยอมรับร่วมกันในเรื่องของการทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว ถือเป็นเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมได้ดี เกิดเป็นคุณค่าการจรรโลงสังคมให้เป็นสังคมที่ดีงาม เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมต่อไป[๓]

การที่จะพัฒนาให้วัดเป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนเหมือนเช่นในอดีตนั้น จำเป็นต้องเน้นพัฒนาวัดในทุกๆ ด้าน จัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต[๔] โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน กิจกรรมของวัดในการให้บริการแก่ชุมชนด้านศาสนาและวัฒนธรรม[๕] ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้าน

---

[๑]วรกฤต เถื่อนช้าง, “พระพุทธศาสนากับความท้าทายในประชาคมอาเซียน”, *วารสารปณิธาน*, ๑๓(๒), (๒๕๖๐), ๒๖๗-๒๘๖.

[๒]สมคิด เศษวงศ์ และคณะ, “วิถีวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทรเชิงพุทธในประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศกัมพูชา”, *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, ๑๕ (ฉบับเพิ่มเติม), (๒๕๖๒) : ๘๙-๑๐๐.

[๓]Phramaha Pongtaratid Sutheero (Kongseang), “Creation of Ethical Values in Thailand’s IsaanLiterature for Sustainable Social Development”, *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 12 (3), (2021) : 4098-4105.

[๔]สุภามาศ อ่ำดวง, “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

[๕]สิริมิตร สิริโสพส, “บทบาทของวัด : สถานที่ฝึกปฏิบัติหรือศูนย์กลางสาธารณะ”, วารสารปรัชญาปริทรรศน์, ๒๕(๒), (๒๕๖๓) : ๒๗-๓๖.

การศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น อาทิเช่น กิจกรรมการให้บริการภายในวัดซึ่งได้แก่ กิจกรรมในด้านการบำรุงรักษาวัดมีแบบแปลนแผนผังรักษาความสะอาด การปลูกต้นไม้ร่มรื่น และมีบรรยากาศสงบจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดี เป็นที่เลื่อมใสแก่ผู้เข้าวัด กิจกรรมด้านการปกครอง ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด เช่น การทำวัตรสวดมนต์ การสมาทานศีล การฝึกอบรมต่าง ๆ กิจกรรมด้านให้การศึกษา หรือสนับสนุนผู้ที่อยู่ในวัดให้ได้รับการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม การปฏิบัติธรรมตลอดจนถึงวิชาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อความรู้ กิจกรรมด้านสาธารณบริการในวัด การจัดสถานที่ฝึกสมาธิวิปัสสนา ที่พักอาคันตุกะ เมรุ ที่เก็บพัสดุภัณฑ์ ศูนย์อบรมศีลธรรม หรือโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การศาสนศึกษาเพื่อประชาชน ได้แก่ การจัดหน่วยพุทธมามกะผู้เยาว์ขึ้นในวัด การเปิดสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและเยาวชนผู้สนใจ

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือทั้งภาครัฐ วัด และชุมชนหรือภาคประชาชน โดยต้องตระหนักถึงความสำคัญในการทำให้วัดเป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน[๖] แต่การพัฒนาจะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดการสนับสนุนจากสังคม โดยเฉพาะผู้นำทางศาสนาจะต้องเป็นตัวกลางในการขับเคลื่อนให้การพัฒนาเกิดการเปลี่ยนแปลงและผลักดันไปข้างหน้า ดังมีคำที่กล่าวว่า บวร หมายถึง ความร่วมมือสมัครสมานสามัคคีระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ทั้ง ๓ สถาบันหลักนี้จะต้องมีการประสานสัมพันธ์ในการที่จะทำหน้าที่ของตนให้รวมอยู่ในทิศทางที่สังคมต้องการ ในลักษณะของการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้เป็นอย่างดี(เฉียบ ไทยยิ่ง,๒๕๔๑) วัดถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญในการประสานงานจากหน่วยงานในสังคม เช่น สถาบันการปกครอง สถาบันทางสังคมในการพัฒนา และวัดจะต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้ก้าวทันการพัฒนาตามยุคตามสมัย เพราะวัดได้ชื่อว่าเป็นสถาบันหรือสถานที่ทางสาธารณะเพื่อให้ประชาชนหรือพระสงฆ์ ได้มีความสุขอันจะเกิดจากสถาบันวัด ไม่ว่าจะเป็นไปในทางกายหรือทางใจซึ่งเป็นที่คาดหวังของทุกฝ่าย

วัดศรีคุณเมือง ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งวัดกับชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน รักษาภูมิปัญญาของชุมชน และการผลักดันให้วัดเป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้ทันกับกระแสการพัฒนาในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการจะศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

---

[๖]นัยนา อรรจนาทร และคณะ, “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดเลย : กรณีศึกษาตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ฉบับพิเศษ, (๒๕๕๙) : ๓๗๗-๓๘๘.

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ สภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีรูปแบบอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๑.๓.๓ เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้

๑.๔.๑ ด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาในเขตพื้นที่ชุมชนชาวเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๑.๔.๒ ด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน ๖ ด้าน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น, ด้านพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม และด้านการสนับสนุนทางสังคม ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

๑.๔.๓ ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรที่ศึกษาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาศัยหรือทำงานอยู่ในพื้นที่บ้านเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนชาวเชียงคาน ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วยประชากรกลุ่มเป้าหมาย ๕ กลุ่ม ดังนี้

๑.๑ กลุ่มเป้าหมายด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informant) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง(Purposive Sampling) โดยแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม รวม ๑๕ คน ดังนี้

๑) กลุ่มนักวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน

๒) กลุ่มผู้นำศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง,รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๓ รูป

๓) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกเทศมนตรี ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน ๓ คน

๔) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ ผู้ที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน ๓ คน

๕) กลุ่มชาวบ้านและผู้ประกอบการ จำนวน ๓ คน

ผู้ศึกษาเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในลักษณะคุณภาพที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕ กลุ่ม กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน ๑๕ รูป/คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาวัด หมายถึง การทำให้วัดเกิดการเปลี่ยนแปลงไปแนวทางที่เจริญขึ้น ดีขึ้นกับพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมไปถึงการพัฒนาทางกายและทางใจ พร้อมต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ สารสนเทศ กิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามอัธยาศัย

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน หมายถึง ศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล ข่าวสารและความรู้ของชุมชน ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอด ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน ศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ของประชาชนที่ดำเนินการโดยประชาชนและเพื่อประชาชนที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นสถานที่ที่จะสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับเรื่องราวของเขาเอง

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกการสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ต่อจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๑.๗.๓ ทำให้ทราบสภาพและปัญหาของรูปแบบการจัดการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

บทที่ ๒
แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยได้ทำการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการพัฒนาวัด

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

๒.๔ สภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการพัฒนาวัด

พระพุทธศาสนานับว่าเจริญควบคู่มากับสังคมไทยเป็นเวลาช้านาน ประชาชนชาวไทยโดยปกติ จะได้รับการเกื้อกูล การพึ่งพาอาศัย และการดูแลเอาใจใส่จากสถาบันพระพุทธศาสนาในการเป็นสถาบันที่คอยช่วยขัดเกลา คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ให้กับสถาบันทางสังคมต่าง ๆ นับว่าแยกออกจากกันอย่างเป็นเอกเทศไม่ได้ และเป็นความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจและศึกษาถึงความเป็นอัตตาลักษณ์แบบพิเศษนี้ ซึ่งสังคมจะเกิดการพัฒนาอย่างสงบสันติและมีคุณค่าในทุกสถาบันทางสังคมก็ด้วยอาศัยศาสนา เป็นตัวช่วยคอยส่งเสริม ประคับประคอง สอดแทรก คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามเข้าไป จึงทำให้สังคมมีความสงบสันติ อย่างมีน้ำใจไมตรี ถ้อยทีถ้อยอาศัย และมีวิถีชีวิตแบบแนวพุทธซึ่งไม่วุ่นวาย ซึ่งศาสนาจะมีการบ่มเพราะและการให้รู้เท่าทันชีวิตที่ทำให้เกิดความทุกข์หากประชาชนประพฤติผิดหลักเกณฑ์ที่ดีงามของสังคม ในหัวข้อนี้ จะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมดังนี้

๑. ความหมายของการพัฒนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน[๑] การพัฒนาชุมชนการพัฒนาประเทศหมายถึงการทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้นเจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้นการพัฒนาเป็น

---

[๑]ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒,** พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๕.

กระบวนการของการเคลื่อนไหว จากสภาพที่ไม่น่าพอใจและสุขใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจและสุขใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่งและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือการพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือ การทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดยมุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่าหรือสภาพเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลง ย่อมเกิดปัญหาในตัวเองเพียงแต่ว่าจะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อย การพัฒนาสามารถตีความหมายได้ ๒ นัย ดังนี้

๑. การพัฒนาในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ หมายถึง การทำให้เจริญในด้านวัตถุ รูปแบบและในเชิงปริมาณ เช่น ถนน บ้าน ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

๒. การพัฒนาในแง่ของพุทธศาสนาหมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจโดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดี ซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืนและความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิตโดยไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

สรุปได้ว่า การพัฒนาคือการทำให้เจริญขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่อย่างเดิมไปสู่สิ่งที่ใหม่อันทำให้เกิดความสุข ซึ่งการพัฒนาแบ่งออกเป็น ๒ นัย คือ การพัฒนาทางวัตถุ ได้แก่ การพัฒนาในทางสมัยใหม่ และ การพัฒนาในแง่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การพัฒนาคนในด้านร่างกายและจิตใจโดยมุ่งเน้นไปที่คุณภาพชีวิตที่เป็นสุขปราศจากการเบียดเบียนและทำลายผู้อื่น

๒. ความสำคัญของพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)[๒] กล่าวถึงความสำคัญของพุทธศาสนาในการพัฒนาว่า พุทธศาสนามีความเหมาะสมกับการพัฒนาสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลักพุทธธรรมเป็นการสร้างคนที่มีคุณภาพชีวิต ทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตบนฐานแห่งความจริง รู้จักพึ่งพาตนเอง ขยัน ประหยัด เรียบง่าย ใฝ่สันติ มีศีลธรรม เผื่อแผ่ความรักและปราศจากความเห็นแก่ตัว

ดังนั้น ในการแก้ปัญหาด้านศีลธรรมของชาวชนบท จึงจำเป็นต้องมีการนำหลักพุทธศาสนาซึ่งมีหลักการและแนวทางแห่งการพัฒนาอย่างเหมาะสม เข้าไปเผยแพร่ ฟื้นฟูให้แก่ชาวชนบท เพื่อทำให้สังคมชนบทสามารถประสานการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจให้สอดคล้องกลมกลืนกัน เพื่อเป้าหมายแห่งความพ้นทุกข์ได้อย่างหมดจด ทั้งนี้ต้องเน้นว่าการที่จะมีการพัฒนาทางด้านจิตใจมิได้หมายความว่าจะต้องเลิกละการพัฒนาทางด้านวัตถุและสังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อที่จะให้การพัฒนาทางใจนั้นไม่ขัดแย้งกับการพัฒนาด้านวัตถุและสังคม ทั้งกลับเป็นเครื่องหนุนให้มีการพัฒนาในแนวทางที่เหมาะสม เป็นการนำให้ส่วนความต้องการของชีวิตทั้ง ๓ ด้านของคนเราประสานกลมกลืนกันได้อย่างเหมาะสมในยามที่

---

[๒]พระธรรมปิ ฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิกการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒-๓๑.

ประเทศไทยเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาของประชาชนให้อยู่อย่างสงบสุข ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าประเทศไทยเรามีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่ดี คือมี “ทุนทางสังคม” ได้แก่ มีฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงโดยเฉพาะการเกษตรฐานรากทางทรัพยากรธรรมชาติที่มั่นคง โดยมีทรัพยากรของประเทศมากมายมีดินดีน้ำดีเหมาะแก่การเพาะปลูก และฐานทางวัฒนธรรมแข็งแกร่ง คือมีพระพุทธศาสนาเป็นวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ สามารถแก้ปัญหาในยามวิกฤตได้

วัฒนธรรมแบบพุทธกับสังคมไทยทำให้สงบร่มเย็นได้ด้วยองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ

ประการแรก องค์กรทางพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งของสังคมในยามวิกฤต ดังเช่นปัจจุบันวัดหลายๆ แห่ง กลายเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือชาวบ้าน ด้วยการใช้วัดเป็นสถานสงเคราะห์ฝึกอาชีพ และกิจกรรมต่างๆแก่คนตกงาน วัดในชนบทหลายแห่งกลายเป็นที่พึ่งสำหรับคนตกงานเป็นสนามกีฬาสำหรับเยาวชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในการส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชน

ประการที่ ๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่แทรกซึมอยู่ในจิตใจของผู้คนที่สามารถประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม จะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตามแต่ก็มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ทำให้ไม่เกิดความวุ่นวายระส่ำระสายเกิดขึ้นหลักธรรมในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในแง่การพัฒนาชุมชน ได้แก่

๑. ความเมตตาปราณี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีการช่วยเหลือคนตกงานด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ดูถูกซ้ำเติมกัน เช่น ช่วยจัดหางานให้ จัดโรงทานอาหารฟรีให้ และให้กำลังใจในการต่อสู้ชีวิต ทั้งจากการแนะนำของผู้ใกล้ชิดและจากสื่อมวลชนต่างๆ

๒. ให้อภัยและโอนอ่อนผ่อนตาม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น ปัญหาระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง หรือระหว่างหน่วยงานเอกชนกับรัฐที่ต้องปิดกิจการ ก็ไม่มีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นด้วยการใช้ถ้อยทีถ้อยอาศัย ผ่อนปรนต่อกันได้

๓. ความสันโดษ แม้จะถูกออกจากงานที่ทำก็ยินดีเต็มใจที่จะทำงานอื่น แม้จะมีรายได้น้อยกว่าก็ยินดีทำ อีกประการหนึ่งคือ การรู้ประมาณในการบริโภคในการใช้จ่าย มุ่งให้ประหยัด ทำให้เกิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง

๔. ความสมานสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนในชาติในอันที่จะพร้อมใจกันกอบกู้เศรษฐกิจให้กลับมาอยู่ดีกินดี แม้จะเสียสละเงินทองบริจาคช่วยชาติก็เต็มใจที่จะบริจาคการนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาสังคมไทย เพื่อให้คนรู้จักคิด รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง ไม่เชื่องมงาย แก้ไขปัญหาให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ ดังนี้[๓]

---

[๓]สุภาพรรณ ณ บางช้าง, “พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท”, การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๘), หน้า ๘๔.

๓. แนวทางการใช้หลักพุทธธรรมนำชีวิตตามหลักความเชื่อและเหตุผล

การพิจารณาให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะของชีวิตและสังคมที่ถูกต้องพอดี โดยเฉพาะลักษณะที่เป็นปัญหา สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)[๔] ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุของปัญหาความเป็นไปได้ของการแก้ไขปัญหา และแนวทางของการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายอย่างไม่มีปัญหาด้วยความเข้าใจทุกขั้นตอน ในหลักพุทธธรรมจะต้องเป็นความเข้าใจที่มาจากการพิจารณาไตร่ตรอง ตลอดจนการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง มิใช่จากความเชื่อในธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณ หรือเชื่อในตำรา หรือเชื่อในบุคคล หรือเชื่อเพราะการนึกคาดเดาหรือเพราะเห็นว่าตรงกับความเชื่อเก่าของตน เป็นต้น การที่หลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเน้นการสร้างความเข้าใจเป็นพื้นฐานตั้งแต่ตอนต้นนั้นก่อให้เกิดผลดีหลายประการดังนี้

๑) ทำให้คนดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะหรือความเป็นจริง ไม่หลงงมงาย

๒) การที่ต้องเรียนรู้และทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง จะทำให้คนรู้จัดการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เพราะพุทธเจ้าก็ทรงย้ำว่า “ อตฺตาหิ อตฺตาโน นาโถ ” ตนนั้นแลเป็นที่พึ่งแห่งตน

๓) ความเข้าใจนี้จะเป็นรากฐานแห่งศรัทธาที่มั่นคง คือ มีความเชื่อมั่น และความชัดเจนถึงแนวทางการพัฒนาตนเอง และสังคมไปสู่ชีวิตที่ลดละความทุกข์ ศรัทธาที่มั่นคงนี้จะก่อให้เกิดความวิริยะอุตสาหะที่จะพัฒนาไปให้ถึงเป้าหมายอย่างไม่ย่อท้อ มีความปิติในการพัฒนาฉะนั้น จึงทำให้คนในสังคมเป็นคนพากเพียรทำดี มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาความดีงามทั้งแก่ตนและสังคมส่วนรวม

๔) แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมนั้น เน้นความเป็นอยู่ที่เป็นสุขกับความเรียบง่ายสอดคล้องสัมพันธ์กับธรรมชาติ ข้อนี้จะนำตนให้รู้จักการดำรงอยู่อย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินเหตุ ทั้งไม่ทำลายธรรมชาติ เพื่อสนองความเห็นแก่ตัวและความอยากในทางวัตถุของตน

๕) หลักพุทธธรรมยังเน้นถึงการดำรงชีวิตที่สงบ น้อมนำให้เกิดความใฝ่ในสันติ

๖) หลักพุทธธรรมสอนให้คนรู้จักเผื่อแผ่ความรัก

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นทุนทางสังคมและเหมาะกับการพัฒนาสังคมไทยอย่างมาก เพราะในปัจจุบันความสัมพันธ์ของชาวพุทธ โดยเฉพาะในแง่หน่วยบริการทางสังคม วัดได้กลายเป็นศูนย์กลางของสวัสดิการต่าง ๆ เพราะการหล่อหลอมทางศาสนาจึงทำให้พลเมืองมีอุปนิสัยเมตตาปราณีเอื้อเฟื้อ รู้จักให้อภัย มีความพอเพียง มีความสามัคคีกลมเกลียว ตั้งอยู่ในหลักสัจธรรมโดยเหตุและผลไม่งมงาย รู้จักพึ่งพาตนเอง รักสงบ และรู้จักให้

---

[๔]พระธรรมปิ ฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิกการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๗๔.

๔. ผลสัมฤทธิ์ด้านการพัฒนาสังคมไทยโดยมีความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาถือได้ว่ามีวิวัฒนาการมาคู่กับสังคมมากกว่านับพันปี เมื่อจะพูดถึงการพัฒนาสังคมโดยเป็นผลมาจากพระพุทธศาสนา เราจะเน้นไปที่การพัฒนาทางด้านจิตใจ หรือ จิตวิญญาณมากกว่าด้านวัตถุ พระพุทธศาสนาจะเน้นไปที่คุณธรรมในเรื่องความมีเมตตา ความสงบ สันติ ไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)[๕] กล่าวว่า การพัฒนาสังคมไทยหรือพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อน เพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง ๓ ประการ ดังนี้

๑) ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน

๒) ความเข้มแข็งทางจิตใจ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก

๓) ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเองเมื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

(๑) ถือหลักความสำเร็จด้วยความเพียรพยายามในการทำงานที่เรียกว่า “หลักกรรม”

(๒) ถือหลักเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยไปทั้งทางพฤติกรรม ทางจิตใจ และทางปัญญา ที่เรียกว่า “ไตรสิกขา”

(๓) ถือหลักทำการทั้งหลายอย่างเร่งรัด ไม่รอเวลา ด้วยความไม่ประมาท ที่เรียกว่า “หลักอัปปมาทะ”

(๔) ถือหลักทำตนให้เป็นที่พึ่งเพื่อพึ่งตนเองได้และเป็นอิสระ ที่เรียกว่า “หลักอิสรภาพแห่งการพึงตนได้”

สรุปได้ว่าการพัฒนาสังคมไทยนั้นต้องพัฒนาคนควบคู่ไปด้วย เพื่อให้คนมีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย จิตใจ และปัญญา โดยการประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะหรือความจริง ไม่หลงงมงาย มีความพอเพียง รู้จักช่วยเหลือตนเอง ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสังคม ได้แก่ หลักกรรม คือ ความเพียรหรือความพยายาม หลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาให้ดียิ่งขึ้น หลักอัปปมาทะ คือ การไม่รอเวลาและไม่ประมาท และหลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตนได้คือการพึ่งตนเองและเป็นอิสระ

---

[๕]พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิกการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙-๓๑.

๕. การพัฒนาวัดสู่ความเป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชน

วัดมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชนสำหรับปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม โดยความสัมพันธ์ระหว่างวัดและศาสนสถานกับชุมชนโดยรอบถูกเชื่อมโยงไว้ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญตักบาตร การถวายภัตตาหารเพลการฟังเทศน์ฟังธรรม และการบรรพชาอุปสมบท เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงวันสำคัญทางศาสนาและงานประเพณีต่าง ๆ เช่นการจัดงานพิธีของพุทธศาสนาเนื่องในวันมาฆบูชา วิสาขบูชาและอาสาฬหบูชา ซึ่งจะมีประชาชนมาร่วมงานและทำบุญเป็นจำนวนมากทุก ๆ ปี

ปัจจุบันมีวัดหลายแห่งได้เพิ่มบทบาทมากขึ้นนอกจากการเป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีทางศาสนาแล้ว ยังเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้สนใจได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอน ประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม รวมทั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเยี่ยมชมอีกด้วย

ดังนั้น การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของวัดในด้านต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ เพื่อที่จะสามารถรักษาบทบาทของวัดที่สอดคล้องกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ ทั้งยังเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นการสืบทอดศาสนาทางหนึ่งด้วย

การดูแลรักษาและพัฒนาวัดทั้งในด้านกายภาพ กิจกรรม และการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องจะทำให้วัดและศาสนสถานยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑. การพัฒนาวัดควรให้ความสำคัญในการให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนโดยรอบตระหนักรู้ถึงความสำคัญในด้านต่าง ๆ ของวัดและศาสนสถาน และเข้ามาช่วยกันดูแลรักษาร่วมกับฝ่ายบรรพชิต

๒. การเสริมสร้างภาพลักษณ์และความหมายของวัดและศาสนสถานควรได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อให้วัดและศาสนสถานยังคงฐานะเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรและนักบวช เป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านเป็นสถานที่ชาวบ้าน ได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจ และเป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาวัดควรคำนึงถึงการบูรณาการระหว่างกิจกรรมของวัดกับการบริหารงานคณะสงฆ์ รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ๖ ด้าน ดังนี้

๑) การปกครอง เจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะปกครองควรดำเนินการสอดส่อง ดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดหรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

๒) การศาสนศึกษา เป็นการส่งเสริมภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญ ซึ่งครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรม-บาลีสนามหลวงเป็นผู้อำนวยการหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลีสนามหลวงและเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ และการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

๓) การเผยแผ่ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ถึงหลักธรรมคำสอนและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดยผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การเทศนาการปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัดการบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือหนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ รวมทั้งการจัดโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนหรือการจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้การเผยแผ่ด้วยกิจกรรมเหล่านี้ต้องดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๕๐

๔) การสาธารณูปการ เป็นการจัดการศาสนสมบัติของวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบดูแลรักษาให้เป็นไปตามกฎหมาย พระธรรมวินัย หรือมติมหาเถรสมาคมโดยคำนึงถึงการสร้างสิ่งที่จำเป็นรักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์สำหรับศาสนสมบัติกลาง เช่น ที่ดินและผลประโยชน์ วัดร้าง หรือทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง เป็นต้น เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงดูแลรักษา

๕) การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมคำสอนของศาสนาเพื่อให้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศโดยมีความมุ่งหมายดังนี้

ประการแรก การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติโดยมุ่งให้พระภิกษุสามเณร และนักเรียนได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ประกอบด้วยโรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เดิม หรือวันหยุดอื่น ๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์

ประการที่สอง การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐหรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่าง ๆ และการให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด เป็นต้น

๖) การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงทาน การบริจาคทรัพย์ส่วนตัวหรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์จัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

การวิจัยเรื่อง แหล่งเรียนรู้เชิงศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวข้องประกอบด้วยความเข้าใจความหมายของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เข้าถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ลักษณะของแหล่งเรียนรู้ ประเภทของแหล่งเรียนรู้ และพัฒนาการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ ได้เป็นอย่างดี มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

ความหมายของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ประเวศ วะสี[๖] และสุทธาสินี วัชรบูล[๗] ได้ให้ความหมายไว้สอดคล้องกันว่า แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งรวมวิทยาการที่สังคมยอมรับและถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องหมายของความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ แหล่งหรือที่รวมอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสารความรู้และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนเป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาการเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา[๘] ให้ความหมายว่า แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนใฝ่เรียนรู้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตาม

---

[๖]ประเวศ วะสี, *ปาฐกถา: มหาวิทยาลัยกับจิตตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งการศึกษา,* (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

[๗]สุทธาสินี วัชรบูล, *รายงานการวิจัยเรื่องพิพิธภัณฑ์ขุมพลังแห่งการเรียนรู้กรณีศึกษประเทศอังกฤษ*, (นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

[๘]สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานแห่งการเรียนรู้,* (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

อัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ศิริกาญจน์ โกสมุภ์ และดารณี คาวัจนัง[๙] และอาชัญญา รัตนอุบล และคณะ[๑๐] แหล่งเรียนรู้ คือ สภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติหรือได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มเพื่อน ระหว่างครูกับผู้เรียน ระหว่างวิทยากรแหล่งเรียนรู้กับครูและผู้เรียน รวมทั้งเป็นแหล่งที่ผู้เรียนอาจอาศัยการสืบค้นของตนเองเพื่อสืบค้นเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่ในสังคมรอบตัวทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตเป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสร้างพฤติกรรม เพื่อจุดประสงค์ให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ มีความสนใจใฝ่รู้ และเป็นบุคคลที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับ บุญชัย งามวิทย์โรจน์ และคณะ[๑๑] ภูมิปัญญาท้องถิ่น นับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นในบริบททางกายภาพและวัฒนธรรมทางปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นความรู้ของชุมชนกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ได้สั่งสมมา สืบทอดและพัฒนามาเป็นเวลานับร้อยพันปี ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์คือ เป็นองค์ความรู้ที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดลองและผ่านกระบวนการคัดสรรปรับปรุงและพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบมาแล้วแต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างกันจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ตรงที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะจำเพาะเจาะจงเฉพาะชุมชนท้องถิ่น

Wittich & Schuller[๑๒] ให้ความหมาย แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นคือประชาชนสถานที่และสิ่งของที่อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงแหล่งที่เป็นวิชาการสำหรับโรงเรียนประกอบด้วยประชาชนสถานที่สิ่งต่าง ๆ และกิจกรรมทั้งหลายที่นำมาใช้ในการศึกษาของนักเรียนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี”

---

[๙]ศิริกาญจน์ โกสมุภ์ และดารณี คาวัจนัง, **ชุดพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน : สอนเด็กให้คิดเป็น** (กรุงเทพมหานคร : เสริมสินพรีเพรสซิสเท็ม, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

[๑๐]อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, **รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : สวนสาธารณะ** (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๒๘.

[๑๑]บุญชัย งามวิทย์โรจน์ และคณะ, **รายงานการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้าชี,** (นนทบุรี : ส่วนวิจัยและพัฒนาทรัพยากรน้ำ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗.

[๑๒]Wittich, W. A. & Chuller, C. F., **Audio visual materials** (New York: Harper & Row, 1962), p.229.

Olsen[๑๓] ได้ให้ความหมายของคำว่า แหล่งชุมชนคือเป็นทรัพยากรที่ประกอบด้วยสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมดรวมทั้งประสบการณ์ซึ่งอาจได้รับจากชุมชนใดชุมชนหนึ่งหรือหลายชุมชน ได้แก่ ธรรมชาติประชากร ไร่นา โรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มชุมชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนทั้งโครงสร้างและกระบวนการของสังคมและแนวโน้มแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับ Good[๑๔] ได้กล่าวว่าแหล่งชุมชนหมายถึง สถาบันองค์กรต่างๆตลอดจนทั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน รวมทั้งวัตถุสิ่งของที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ผู้วิจัยสังเคราะห์นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สามารถนำมาเป็นสื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ของชุมชนกับวัด เพราะในท้องถิ่นนั้นที่เป็นสถานที่รวมความหลากหลาย ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สภาพสังคม ประชาชน ชาติพันธุ์ การนับถือศาสนา การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับเทศบาล ระดับอำเภอและระดับจังหวัดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสามารถใช้เป็นสื่อเชื่อมโยงความรู้ให้กับผู้ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ได้ด้วยตนเองก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และศิลปวัฒนธรรม

๒. ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษา ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้มีนักวิชาการได้สรุปไว้ดังนี้

ศิริกาญจน์ โกสมุภ์และดารณี คาวัจนัง[๑๕] และกิ่งแก้ว อารีรักษ์[๑๖] แหล่งเรียนรู้สามารถช่วยผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงรู้จักคิดแบบองค์รวม และการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายเป็นแหล่งเอื้ออำนวยให้ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการได้ดังนี้

๑. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริงสามารถนาความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนครอบครัว ท้องถิ่นชีวิตในท้องถิ่น ชุมชน ธรรมชาติระบบความสัมพันธ์ผ่านบุคคล สถานที่ และบริบททางสังคม

๒. เรียนในสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายต่อชีวิตทำให้เห็นคุณค่าเห็นความสำคัญสิ่งที่เรียน

๓. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่ความรู้สากลสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรม

---

[๑๓]Olsen, E. G., *School and community*, (New Jersey: Prentice–Hall, 1992), p. 73.

[๑๔]Good, C., *Dictionary of education,* (New York: McGraw–Hill Book, 1973), p. 496.

[๑๕] ศิริกาญจน์ โกสมุภ์ และดารณี คาวัจนัง, *ชุดพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน : สอนเด็กให้คิดเป็น,* (กรุงเทพมหานคร : เสริมสินพรีเพรสซิสเท็ม, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗๐.

[๑๖] กิ่งแก้ว อารีรักษ์, *การจัดการความรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย*, (กรุงเทพมหานคร : เมธีทิปส์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๘.

๔. เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง

๕. มีส่วนร่วมในองค์กรท้องถิ่นบุคคลและครอบครัวในการพัฒนาท้องถิ่น

๖. ได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ เกิดทักษะการแสวงหาความรู้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา[๑๗] กล่าวว่าการใช้แหล่งเรียนรู้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน สามารถเรียนรู้จากสภาพจริง การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ ธรรมชาติ หน่วยงาน องค์กร สถานประกอบการ ชุมชนและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งผู้เรียนผู้สอนสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้หรือเรื่องที่สนใจศึกษาได้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ชุมชน และธรรมชาติ นับว่าเป็นขุมทรัพย์มหาศาลที่เราสามารถค้นพบความรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ได้แก่

๑. ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

๒. ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ

๓. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสังเกตการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล ความหมายและการสรุปความคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

๔. ผู้เรียนได้ประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง

๕. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้ได้

๖. ผู้สอนเป็นที่ปรึกษาให้ความรู้ให้คำแนะนำให้การสนับสนุน

จากข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญ ดังนี้

๑. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพชีวิตจริงสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนครอบครัว ท้องถิ่นชีวิตในท้องถิ่น ชุมชน ธรรมชาติระบบความสัมพันธ์ผ่านบุคคล สถานที่ และบริบททางสังคม

๒. ผู้เรียนเห็นคุณค่า มีความหมายต่อชีวิตทำให้เห็นคุณค่าเห็นความสำคัญสิ่งที่เรียน

๓. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่ความรู้สากลสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรม

---

[๑๗]สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *แหล่งเรียนรู้โรงเรียนดีใกล้บ้าน,* (กรุงเทพมหานคร : เสนาธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

๔. ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง

๕. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในองค์กรท้องถิ่นบุคคลและครอบครัวในการพัฒนาท้องถิ่น

๖. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ ค้นคว้าหาความรู้ ได้ด้วยตนเองเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

๗. ผู้เรียนได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มร่วมคิดร่วมทำ สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดทักษะชีวิต

๘. ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสังเกตการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล การรู้ความหมายและการสรุปความคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

๙. ผู้เรียนได้ประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง

๑๐ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้และเผยแพร่ความรู้ให้ผู้อื่นรับรู้ได้

๓. ลักษณะของแหล่งเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ศึกษา ลักษณะของแหล่งเรียนรู้ ตามแนวทางของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา [๑๘] กำหนดลักษณะของแหล่งเรียนรู้ ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ไว้ดังนี้

๑. แหล่งเรียนรู้ตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (process of learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (learning by doing)

๒. เป็นแหล่งทำกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงานและแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน

๓. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตนเอง

๔. เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม

๕. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้เต็มที่และทั่วถึง

๖. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุกสู่ทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงประหยัดและสะดวก

๗. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

๘. มีสื่อประเภทต่าง ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาอาชีพ

---

[๑๘]สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ, (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕.

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ลักษณะของแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (process of learning) สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้โดยการทำกิจกรรมโดยการปฏิบัติจริง (learning by doing) เป็นแหล่งเพื่อทัศนศึกษา เป็นแหล่งฝึกงานและแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้เต็มที่และทั่วถึง มีข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุกสู่ทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ประหยัดและสะดวก สามารถเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันมีสื่อประเภทต่าง อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาอาชีพ

๔. ประเภทของแหล่งเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ศึกษา ระบบการศึกษาของไทย การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ถ้าการจัดการเรียนรู้ ใน ๓ ระบบ จัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จะแตกต่างจากการบอกความรู้ให้กับผู้เรียน เพราะการศึกษาหาความรู้จากองค์ความรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น จะเป็นการเรียนที่เกิดขึ้นนอกรั้วโรงเรียน เป็นการแสวงหา เป็นการสะสมความรู้ ทักษะและเจตคติ ให้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ได้ จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สามารถจำแนกได้ดังนี้

กรมวิชาการ[๑๙] ได้จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ได้ ๖ ประเภทได้แก่

๑. ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้มีประสบการณ์ประสบความสำเร็จในงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

๒. ประเภทแหล่งวิทยาการ ได้แก่ สถาบันองค์กรหน่วยงานห้องสมุดซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ

๓. ประเภทสถานประกอบการซึ่งให้บริการความรู้ฝึกอบรมเกี่ยวกับงานและวิชาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

๔. ประเภททรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์

๕. ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์

๖. ประเภทสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต วีดิทัศน์ และคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ประจักษ์ บุญอารีย์[๒๐] จำแนกแหล่งเรียนรู้ได้ ๘ ประเภท ได้แก่

---

[๑๙]กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔,* (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๔.

๑. แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ดิน หินน้ำ สัตว์ พืช อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

๒. แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่องค์กรภาครัฐและเอกชน หอสมุดของท้องถิ่น และห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาขององค์กรเอกชน หรือของส่วนบุคคล สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์เมือง พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืด สวนสัตว์ สวนสมุนไพร สวนหิน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ ศูนย์วิทยาศาสตร์ แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เป็นสถานที่อันมีร่องรอยความเป็นมาในอดีต ได้แก่ ซากปรักหักพังของชุมชนเก่า วัดเก่า ภาพเขียนสีผนัง ถ้ำ เตาเผาเครื่องปั้นดินเผา ปราสาทขอม เป็นต้น สถานที่ราชการให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้ และเข้าใจในภารกิจต่าง ๆ สถานประกอบการของเอกชนสามารถให้ผู้ต้องการเรียนรู้เข้าไปเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้ สถานที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ สนามกีฬา วนอุทยาน ป่าชุมชน ค่ายลูกเสือ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่สร้างขึ้นให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือความเชื่อของแต่ละชุมชน เป็นต้น

๓. ประเภทสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัดของชุมชนชาวพุทธ โบสถ์ในชุมชนคริสต์มัสยิดในชุมชนอิสลาม เป็นต้น

๔. แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นบุคคลหรือที่เรียกกันว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน (ตัวคน) และมีสถานที่ที่เก็บรวบรวมผลผลิตหรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคล

๕. กิจกรรมในวิถีชีวิตและตามประเพณีท้องถิ่นมีการละเล่นและประเพณีวัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ เช่น ประเพณี ๑๒ เดือนประเพณีภาคอีสาน ซึ่งมีความรู้และการปฏิบัติแตกต่างกันไป

๖. วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่นอันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น

๗. แหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรม

๘. แหล่งการเรียนรู้จากสื่อสารมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิคส์ความเจริญก้าวหน้าด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมในทุกท้องถิ่นสามารถมีสื่ออิเล็กทรอนิคส์ซึ่งสามารถจัดได้ทั้งในสถาบันการศึกษาและธุรกิจ

สุวิทย์ มูลคา[๒๑] ได้จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ได้ ๒ ประเภท ได้แก่

---

[๒๐]ประจักษ์ บุญอารีย์, “การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา”, *วารสารคุรุทัศน์*, (๑๖ เมษายน ๒๕๔๖) : ๔๖-๔๗.

[๒๑]สุวิทย์ มูลคา, *๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้:เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง,* (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า๑๙.

๑. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคลหรือปราชญ์ชาวบ้าน (local wisdom) ประกอบด้วย บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชาชีพ บางท่านอาจเป็นผู้มีทักษะความชำนาญ ในแต่ละสาขาวิชาชีพ บางท่านเป็นปราชญ์ชาวบ้าน บางท่านเป็นอดีตข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน บางท่านเป็นผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่น และบุคลากรในสถานศึกษาเอง ก็มีทั้งความชำนาญ ความรู้หรืออาชีพเสริมรายได้ที่ทำอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักการภารโรง ตลอดจนผู้เรียนรุ่นพี่หรือผู้เรียนชั้นที่โตกว่า ซึ่งสามารถนำมาเชื่อมโยงบูรณาการในการศึกษาได้

๒. แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วทั้งในสถานศึกษาและท้องถิ่น เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งอาจเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติแล้ว หรือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ[๒๒] จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ได้ ๒ ประเภท ได้แก่

๑. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชา ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเตอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนหนังสือ สวนธรรมะ เป็นต้น

๒. แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน ห้องพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ศูนย์กีฬา วัด ครอบครัว ท้องถิ่น สถานประกอบการ องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน[๒๓] ได้จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ได้ ๒ ประเภท ได้แก่

๑. จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้ ดังนี้ แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ อาทิ แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร กรวด หินทราย ชายทะเล เป็นต้น แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมตลอดจนเทคโนโลยีทางการศึกษาที่อำนวยความสะดวกแก่มนุษย์ อาทิ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันทางการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด อาคาร บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ เป็นต้น และบุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ถ่ายทอดความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม การสืบสานวัฒนธรรม ปราชญ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านประกอบอาชีพ ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์ และผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

---

[๒๒]กระทรวงศึกษาธิการ, *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕,* (กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

[๒๓]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, *การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน,* (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภา, ๒๕๔๗), หน้า ๓-๔.

๒. จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ดังนี้ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เดิมมีแหล่งเรียนรู้หลัก คือ ห้องเรียนมีครูอาจารย์ ต่อมามีการพัฒนาเป็นห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ได้แก่ ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรม ห้องศิลปะ ตลอดจนอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน เป็นต้น และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในท้องถิ่นใกล้เคียงโรงเรียน ท้องถิ่นที่สถานศึกษาพาผู้เรียนไปเรียนรู้ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ทุ่งนา สวนผัก สวนผลไม้ วัด ตลาด ร้านอาหาร ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง แหล่งทอผ้าเทคโนโลยี

สามารถ รอดสำราญ[๒๔] และดำริ บุญชู[๒๕] ได้จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ได้ ๔ ประเภท ได้แก่

๑. แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ศิลปิน ข้าราชการ ภิกษุสงฆ์ และนักกีฬา

๒. แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณสถานสถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลอด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัทธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน

๓. แหล่งการเรียนรู้ประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วยหนอง คลอง บึง น้ำตก ทุ่งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ

๔. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน

Nichols[๒๖] จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ดังนี้

๑. ผู้ชำนาญพิเศษ เช่น นักดนตรี จิตรกร ผู้ชำนาญงานพิเศษ นักกีฬา พนักงานซื้อขายและบริการพ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม ชาวนา

---

[๒๔]สามารถ รอดสำราญ, “การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๖, หน้า ๘.

[๒๕]ดำริ บุญชู, “การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา”, *วารสารวิชาการ*, ๘(๑), ๒๕๔๘) : ๒๘.

[๒๖]Nichole, M., *The family and the school: A study of parental Involvement and Institutional Opportunities,* (Dissertation Abstracts International, 1971), p. 342.

๒. พ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็ก

๓. ตัวแทนขององค์กรต่าง ๆ ได้แก่ เทศบาล ศูนย์วัฒนธรรม และหน่วยงานอื่น ๆ

๔. ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ได้แก่ บุคคลที่ทำงานทางด้านธุรกิจการค้าขาย หรือโรงงานอุตสาหกรรม เช่น บริษัทขนส่ง เหมืองแร่ บริษัทห้างร้านต่าง ๆ

๕. ผู้แทนรัฐบาล เช่น ตำรวจ เทศมนตรี เจ้าหน้าที่อนามัย เป็นต้น

๖. คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชน เช่น กรรมการศึกษาโรงเรียน คณะที่ปรึกษาโรงเรียน คณะครูภายในโรงเรียน เป็นต้น

๗. ทรัพยากรธรรมชาติประกอบไปด้วย พืช สัตว์ ป่า น้ำ ดิน แร่ธาตุ วัสดุชนิดต่าง ๆ ทางธรรมชาติ

๘. สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคารสถานที่ เครื่องบิน ถนน รถไฟ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และปูชนียสถาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ หมวด ๔ การจัดการศึกษาแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ(ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๒๕ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ มาตรานี้จะช่วยส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งรวมความถึงการศึกษาต่อเนื่องในความหมายเดิมของระบบการศึกษานอกโรงเรียนฉะนั้น การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้จึงกระทำได้ในชุมชนต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้ มีดังนี้

๑. ห้องสมุด (library) หมายถึง แหล่งรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในรูปของสิ่งตีพิมพ์ และไม่ตีพิมพ์ (สารนิเทศ) เพื่อให้ผู้ใช้ห้องสมุดได้ใช้ มีการบริการและจัดอย่างเป็นระบบ เป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกแก่ผู้ใช้ในการค้นหาวัสดุสารนิเทศดังกล่าว บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาจัดซื้อ จัดหมู่ทำบัตรรายการซ่อมหนังสือจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมสิ่งพิมพ์และโสตทัศนวัสดุทางวิชาการ และเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานนั้นให้สมาชิกของหน่วยงานได้ศึกษาความรู้ เพื่อช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของทุกฝ่าย[๒๗]

๒. พิพิธภัณฑ์ (museum) คือ สถาบันที่ตั้งขึ้นเพื่อรวบรวมสงวนรักษาและจัดแสดงวัตถุอันมีความสำคัญทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและความเพลิดเพลินในที่นี้ให้รวมถึงหอศิลป์ อนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ สวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน สถานที่เลี้ยงสัตว์น้ำ

---

[๒๗]ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ, "ห้องสมุดอาเซียน ถนัด คอมันตร์ ห้องสมุดอาเซียนแห่งแรกในประเทศไทย", *วารสารห้องสมุด*, ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคา-มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๔๗-๔๘.

และสถานที่อื่น ๆ ที่จัดแสดงสิ่งที่มีชีวิต พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕[๒๘]

๓. หอศิลป์ (art galleries) หมายถึง สถานที่ทำกิจกรรมด้านศิลปะ เป็นสถานที่รองรับศิลปิน นักออกแบบผู้สร้างภาพยนตร์ ฯลฯ สร้างผลงานความคิดสร้างสรรค์เสนอต่อประชาชนโดยผู้สร้างและผู้เสพมีจุดนัดพบที่หอศิลป์ เป็นกระบวนการและกลไกทางสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมในฐานะผู้เสพและเป็นผู้รับรู้ในผลงานศิลปะทำให้ได้มาซึ่งสติปัญญามีความคิดเห็นทันกับสมัยหรือร่วมสมัย อาจกล่าวได้ว่าหอศิลปเป็นพื้นฐานการสร้างวัฒนธรรมโดยสมบูรณ์แบบโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมสร้าง และประชาชนก็จะมีความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมส่วนที่จะเรียกว่า “หอศิลปวัฒนธรรม” นั้น ก็เป็นไปได้เพราะคำว่าวัฒนธรรมในความเข้าใจของคนหลายคนนั้น มีความเป็นไทยหรือไทยประเพณี ถ้าเรานึกว่าหอศิลปนั้นจะเป็นที่นัดพบของคนทั่วไปก็ต้องเริ่มจากพื้นฐานคุณค่าที่มีแต่ดั้งเดิมและคุ้นกันอยู่และทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับทั้งย้อนยุคและร่วมสมัยเป็นกระบวนการวัฒนธรรมที่มีความต่อเนื่อง[๒๙]

๔. สวนสัตว์ (zoological park) หมายถึง สถานที่รวบรวมพันธ์สัตว์ นำสัตว์มาเลี้ยงอยู่ในบริเวณที่ควบคุมดูแลไว้ มีรั้วรอบขอบชิด เป็นแหล่งเรียนรู้อีกแห่งหนึ่งที่เปิดบริการให้ประชาชนได้เข้าชมและศึกษาเรียนรู้เป็นสถานที่ดึงการสอนจากห้องเรียนสู่ประสบการณ์จริงเป็นการเรียนรู้ของชีวิต เป็นห้องเรียนเพื่อชีวิตเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใหญ่ซึ่งไม่คุ้นเคยกับการศึกษาในระบบ มีโอกาสใช้สวนสัตว์นำไปสู้การเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กนักเรียน และผู้ใหญ่ที่มีความสนใจได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองเป็นแหล่งให้บุคคลและครอบครัวมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบเป็นการประสานงานระหว่างสวนสัตว์กับชุมชนอย่างใกล้ชิดเพื่อประโยชน์ของการพัฒนาการให้การบริการใหม่ๆ แก่ผู้เข้าชมและเป็นเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างอิสระ[๓๐]

๕. สวนสาธารณะ (park) หมายถึง สถานที่ที่จัดโดยรับเพื่อใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนทุกเพศทุกวัยโดยไม่มีการเก็บค่าบริการใดๆ และมีการตกแต่งพื้นที่ไว้อย่างสวยงามประกอบด้วยต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ สระน้ำ สนามหญ้า นอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมในสวนสาธารณะ เช่นกิจกรรมออกกำลังกาย และ

---

[๒๘]สุทธาสินี วัชรบูล, *รายงานการวิจัยเรื่องพิพิธภัณฑ์ขุมพลังแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษประเทศอังกฤษ*, (นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๖-๗.

[๒๙]อำนาจ เย็นสบาย, *รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต*, (หอศิลป์กรุงเทพมหานคร : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้, ๒๕๔๘), หน้า ๗-๑๒.

[๓๐]สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานแห่งการเรียนรู้*, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๖๑.

อื่น ๆ มีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ สวนสาธารณะเป็นพื้นที่ที่สวยงามมีความเป็นธรรมชาติ ใช้พักผ่อน ผ่อนคลายและจัดกิจกรรมเดิน ออกกำลังกาย นั่งพักผ่อนและศึกษาหาความรู้[๓๑]

๖. สวนพฤกษศาสตร์ (botanical garden) หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์วิชาการทางธรรมชาติ ค้นคว้า วิจัยและให้การศึกษาด้านพฤกษศาสตร์ของประเทศเป็นศูนย์รวมพรรณไม้ชนิดต่าง ๆ เป็นศูนย์อนุรักษ์และขยายพันธ์พืชเป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยด้านพฤกษศาสตร์ เป็นศูนย์ข้อมูลด้านพืชของประเทศ และเป็นแหล่งสันทนาการ ในการปลูกพรรณไม้ในสวนพฤกษศาสตร์อาจแยกได้เป็น ๒ แบบใหญ่คือปลูกกลางแจ้งตามลักษณะพื้นที่และปลูกในโรงเรือน หรือเรือนกระจกพรรณไม้ที่ปลูกนอกโรงเรือน อาจเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มไม้ต้น (tree) กลุ่มไม้ต้น ไม้พุ่มและพรรณไม้ล้มลุก กลุ่มพรรณไม้ ที่ชอบขึ้นตามลักษณะถิ่นที่อยู่อาศัยเฉพาะ เช่น พรรณไม้ที่ชอบขึ้นบนหิน กลุ่มหัว และกลุ่มพืชประเภทใกล้เคียงกัน เช่น สนปรง เป็นต้น ในต่างประเทศรัฐบาล และประชาชนให้ความสำคัญกับสวนพฤกษศาสตร์เป็นอย่างมาก เป็นทั้งแหล่งพักผ่อนหย่อนใจให้ความรู้ความเพลินเพลิดช่วยเสริมสร้างสุขภาพทั้งกาย และใจแก่ประชาชนทุกรุ่นทุกวัย เช่น สวนพฤกษศาสตร์คิวนับเป็นสวนพฤกษศาสตร์ที่สมบูรณ์และมีชื่อเสียงของโลกเป็นตัวอย่างของการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ได้เป็นอย่างดี[๓๒]

๗. อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology Park) อุทยานแห่งชาติ (National park) หมายถึง ที่ดินซึ่งรวมทั้งพื้นที่ดินทั่วไป ภูเขา ห้วย หนอง คลองบึง แม่น้ำ ทะเลสาบ เกาะ และชายฝั่งที่ได้รับการกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ลักษณะที่ดินดังกล่าวเป็นที่ที่มีสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ และมิได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใดซึ่งมิใช่ทบวงการเมือง ทั้งนี้การกำหนดดังกล่าวก็เพื่อให้คงอยู่ในสภาพเดิมเพื่อสงวนไว้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาและความรื่นรมย์ของประชาชนสืบไป การกำหนดอุทยานแห่งชาติ ประกาศพระราชกฤษฎีกา ซึ่งมีแผนที่แสดงแนวเขตบริเวณที่กำหนดอุทยานแห่งชาติแนบท้ายพระราชกฤษฎีกานั้นด้วยและที่ดินที่จะกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ต้องเป็นที่ดินที่มิได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลซึ่งมิใช่ทบวงการเมืองภายในเขตอุทยานแห่งชาติ กฎหมายบัญญัติห้ามไว้หลายประการ เช่น ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองที่ดิน รวมถึงแผ้วถางหรือเผาป่า เก็บหานำออกไปทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพ ซึ่ง ยางไม้ น้ำมันยาง น้ำมันสน กล้วยไม้ น้ำผึ้ง ครั่ง ถ่านไม้ เปลือกไม้ มูลค้างคาว แร่ หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ นำสัตว์ออกไปหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่

---

[๓๑]อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, *รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : สวนสาธารณะ,* (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๖..

[๓๒]ก้องกานดา ชยามฤต, *สมุนไพรไทย*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ไดมอนด์ พริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๐-๓๒)

สัตว์ ทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ ดินหิน กรวด หรือทราย เก็บหรือทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายแก่ดอกไม้ ใบไม้หรือผลไม้ นำหรือปล่อยปศุสัตว์เข้าไปปิดประกาศโฆษณา หรือขีดเขียนในที่ต่าง ๆ ยิงปืน ทำให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิดหรือจุดดอกไม้เพลิง เป็นต้น

๘. ศูนย์กีฬาและนันทนาการ (Sport and Recreation Standards) เป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย อาทิ ศูนย์บริการการกีฬามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ โดยแยกส่วนของการกีฬาออกจากสำนักงานจัดการทรัพย์สิน เนื่องจากมีสภาพในการทำงานแตกต่างกันในส่วนของศูนย์บริการการกีฬา มีภารกิจที่สำคัญ คือ การจัดให้มีกิจกรรมด้านการกีฬา และการออกกำลังกายอย่างหลากหลายและทั่วถึง รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากร นักศึกษา คณาจารย์และประชาชน มีโอกาสได้ใช้สนามกีฬาอย่างเต็มที่ ให้ความร่วมมือกับการกีฬาของชาติในทุก ๆ ด้าน[๓๓]

๙. ศูนย์วัฒนธรรม เป็นเครือข่ายที่มีบทบาท และส่วนร่วมในกระบวนการส่งเสริมและพัฒนางานด้านศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของชาติ การปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดีของเยาวชน รวมทั้งการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อการเบี่ยงเบนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยใช้มิติวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างเข้มแข็งจริงจังและต่อเนื่อง ในปัจจุบันการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมีความเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาส่งเสริมและพัฒนางานด้านวัฒนธรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมในการอนุรักษ์และสืบสานอย่างกว้างขวาง และเผยแพร่วัฒนธรรม[๓๔]

๑๐. วัด โบสถ์ และมัสยิด วัด (temple) เป็นสถานที่ที่สะท้อนถึงศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งมีความหลากหลายและแตกต่างกันไป โดยมีจุดร่วมที่เหมือนกัน คือเป็นสถานที่ที่นำมาซึ่งความสงบทางใจ แสง จันทร์งาม[๓๕] โบสถ์ (churches) เป็นอาคารศักดิ์สิทธิ์สร้างขึ้นเพื่อนมัสการพระเจ้าเป็นสถานที่ซึ่งบรรดาสัตบุรุษรวมตัวกันปฏิบัติคารวะกิจสาธารณะมารวมตัวกัน ถวายนมัสการในฐานะที่เป็นประชากร

---

[๓๓]สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานแห่งการเรียนรู้*, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๔.

[๓๔]ฉวีรัตน์ เกษตรสุนทร, *คู่มือเครือข่ายศูนย์วัฒนธรรมในสถานศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๕๒), หน้า คำนำ.

[๓๕]สุรีย์ ชูประทีป และคณะ, *ความสำคัญของวัดที่มีต่อชุมชนในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่*, (เชียงใหม่ : ภาควิชาสถิติคณะ, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

ของพระเจ้า[๓๖] มัสยิด (mosque) เป็นสถานที่ที่สะท้อนถึงศรัทธาในศาสนาอิสลาม ซึ่งมีความหลากหลายและแตกต่างกันไป โดยมีจุดร่วมที่เหมือนกัน คือ เป็นสถานที่ที่นำมาซึ่งความสงบทางใจ[๓๗]

๑๑. สถานประกอบการ หมายถึง สถานที่ที่ประกอบกิจการ กิจกรรมทั้งในภาคธุรกิจที่มุ่งหวังผลกำไร และภาครัฐที่มุ่งหวังการให้บริการสาธารณะมุ่งหวังต้องการประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการประกอบการ ซึ่งในองค์กรประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการกระบวนการของกิจกรรม เทคโนโลยี สังคมวัฒนธรรม ประเพณี พฤติกรรมบุคคลและองค์กรในสถานประกอบการประกอบด้วย เทคนิคในการบริหารจัดการ เช่น บริหารคน บริหารเงิน บริหารเครื่องจักร บริหารการตลาด เทคนิคในการผลิต เช่น เทคโนโลยีการผลิตประสิทธิภาพในการผลิต เทคนิคการกำจัดความเสี่ยงและการสูญเสีย การอยู่ร่วมกันของคน สังคมของคน พฤติกรรมในสังคมปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทอย่างมาก ส่งผลให้ประเทศที่เจริญแล้วยิ่งก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว[๓๘]

๑๒. ตลาดและท้องถิ่น ตลาด (market) เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการให้เป็นที่พอใจโดยผ่านกระบวนการการแลกเปลี่ยน ส่วนท้องถิ่น (community) เป็นหน่วยการปกครองระดับล่างสุดของพื้นที่อีกทั้งยังมีขอบเขตทางภูมิศาสตร์หรือทางกายภาพที่แน่นอนมีประชากรจำนวนหนึ่งและมีระบบกลไกการปกครองที่เชื่อมต่อกับกลไกของรัฐอื่น ๆ ตามลำดับชั้นคือ หมู่บ้าน-ตำบล-อำเภอ-จังหวัด-ประเทศ ชุมชน ตามความหมายดังกล่าวนี้ มีข้อจำกัดในแง่มุมความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางด้านของ “สังคม” “วัฒนธรรม” และ “ทรัพยากรธรรมชาติ” ปีพุทธศักราช ๒๕๕๒ ประเทศไทย มีจังหวัด จำนวน ๗๖ อำเภอ จำนวน ๗๖๐ ตำบล จำนวน ๗๖๐๐ หมู่บ้าน จำนวน ๗๖,๐๐๐ หมู่บ้าน[๓๙]

---

[๓๖]คลังปัญญาไทยและวิชาการดอทคอม, *บทความทางวิชาการ เรื่อง โบสถ์ คริสศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต, ๒๕๕๗), หน้า ๑,

[๓๗]พิบูล ไวจิตรกรรม, *การศึกษาศิลปกรรมอิสลามที่เกี่ยวข้องกับมัสยิดในกรุงเทพมหานคร,* (กรุงเทพมหานคร : ทุนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔), หน้า ๒๐.

[๓๘]จุฑาพร รัตนมุสิก และคณะ, *ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ปีการศึกษา ๒๕๕๐-๒๕๕๒*, (ทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

[๓๙]ประเวศ วะสี, *สร้างคุณค่าความเป็นคน สร้างสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็ง,* (นนทบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

แนวคิดและทฤษฎีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นกรอบการวิจัยที่แสดงให้เห็นวิธีการและหลักการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดและทฤษฎีเบื้องต้นเพื่อประยุกต์ใช้กับแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมชุมชนต่อไป

๑. ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resource)

การศึกษาแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเข้าใจความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรม และประเภทของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าของงานศิลปวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเอง

ชนัญ วงษ์วิภาค และคณะ[๔๐] ได้กล่าวถึงชื่อเรียกที่แตกต่าง เช่น สมบัติทางวัฒนธรรม (Cultural Property) ทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (Cultural Asset) มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) และอธิบายความหมายของทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural Resource) เกิดขึ้นในอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๗๐ และได้สรุปความหมายว่า หมายถึง “ผลผลิตของวัฒนธรรม ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีค่าหรือเป็นตัวแทน หรือสามารถสื่อถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ ดังนั้นทรัพยากรวัฒนธรรมจึงรวมถึงซากสิ่งของที่มนุษย์ทำขึ้น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน ศาสนสถาน เสื้อผ้าอาภรณ์ เอกสารทางประวัติศาสตร์ จารึก ภาษา ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ ฯลฯ”

โดยสรุปมนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาใช้เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อม ทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อการดำรงชีวิต และวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั้นย่อมมาจากความคิดและสร้างสรรค์อันเกิดจากประสบการณ์และปัญญาความรู้ ในด้านสังคมศาสตร์วัฒนธรรมจะมีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือ วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิต (Way of life) ของมนุษย์ในสังคมและแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกอย่างรวมทั้งบรรดาผลงานทั้งมวลที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

๒ ประเภทของทรัพยากรวัฒนธรรม

สายันต์ ไพรชาญจิตร์[๔๑] ได้อธิบายว่า ทรัพยากรวัฒนธรรมหลักๆ ทั้งชนิดที่เป็นมรดกและทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สร้างสรรค์และพัฒนาขึ้นใหม่ สามารถพบเห็นและศึกษาได้ในปัจจุบัน ๓ กลุ่ม ได้แก่

---

[๔๐]ชนัญ วงษ์วิภาค และคณะ, *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน,* (กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗), หน้า ๒-๓.

[๔๑]สายันต์ ไพรชาญจิตร์, *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภาการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๓-๖.

๑. ทรัพยากรทางโบราณคดี (Archaeological Resources)

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Homegrown Knowledge หรือ Indigenous Wisdom)

๓. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่แสดงออก (Expressive Cultural Resources) ได้แก่ ศิลปะ (Art) วรรณกรรม (Writing) ดนตรี (Music) การละเล่น (Play & Entertainment) การแสดง (Performances) ปรัมปราคติ (Myths) นิทาน (Tales) ขนมธรรมเนียม (Customs) ประเพณี (Tradition) ความเชื่อ (Beliefs) พิธีกรรมตามความเชื่อ (Rites) ฯลฯ

มรดกทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงรากฐานและความเป็นมาของชาติบ้านเมืองซึ่งสมควรที่จะช่วยกันดูแลรักษาไว้ให้เป็นมรดกของคนในชาติ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์และให้คนในโลกได้ชื่นชม ดังนั้นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมจึงไม่ได้อยู่ที่ลักษณะทางกายภาพเท่านั้น แต่อยู่ที่ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมนั้นด้วย โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับชุมชนในแง่ของจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งอาจสรุปลักษณะสำคัญของสิ่งซึ่งสมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

๑. ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิชาการ หรือศิลปะ

๒. แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของวิถีชีวิตของกลุ่มชนและสังคมที่ได้มีการสืบทอดกันมา

๓. มีรูปแบบดั้งเดิมสามารถสืบค้นถึงที่มาในอดีตได้

๔. มีลักษณะบ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่น

๕. หากไม่มีการอนุรักษ์ไว้จะสูญหายไปในที่สุด

ประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม การคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมนั้นองค์การยูเนสโกได้แบ่งมรดกทางวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพ โดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ได้ และที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ อนุสาวรีย์ เครื่องแต่งกาย ภาพจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

๒. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) องค์การยูเนสโกได้อธิบายความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่า หมายถึง ความรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือแนวปฏิบัติทุกรูปแบบ ทั้งที่เป็นสากลและของท้องถิ่น ซึ่งถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นไม่ว่าด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใดผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้โดยกระบวนการสั่งสมความรู้และประยุกต์ใช้

นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ยังมีการกำหนดคุ้มครองสิ่งซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น มุขปาฐะ การแสดงออก ภาษา ศิลปะการแสดง แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม งานเทศกาล ความรู้และการปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ฝีมือช่างประเพณี มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ยังเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และถูกสร้างใหม่อยู่เรื่อยๆ โดยชุมชนเพื่อตอบสนองกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ช่วยให้ชุมชนมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง โดยความต่อเนื่องถือเป็นลักษณะสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resource) มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญหลายท่านให้ความหมายและแบ่งประเภทไว้ดังนี้

พิสิฐ เจริญวงศ์[๔๒] ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีทั้งของในอดีต คือ มรดก (Heritage) และของที่เราสร้างขึ้นใหม่ (Creation) ไม่ได้มีแต่ของเก่าอย่างเดียวประเภทมรดกมีทั้งรูปธรรมและจับต้องไม่ได้ เช่น แหล่งโบราณคดี อนุสาวรีย์โบราณ สถานที่ประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ศิลปะและศิลปหัตถกรรมแบบประเพณี ประวัติศาสตร์บอกเล่า กวีนิพนธ์ การทำครัว ฯลฯ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการจัดการ (Objective of Management) ไปในทางอนุรักษ์ (Conservation) และคุ้มครอง (Protect) ส่วนประเภทสร้างใหม่มีทั้งสิ่งที่เป็นสิ่งก่อสร้าง คือ สถาปัตยกรรม การถ่ายภาพ วรรณกรรมและหนังสือที่พิมพ์เผยแพร่ คอมพิวเตอร์ซอฟท์แวร์ ภาพยนตร์ ดนตรี ศิลปะการแสดง การจัดท่ารำ ฯลฯ นั้นมีวัตถุประสงค์ของการจัดการไปอีกอย่างหนึ่ง คือ พัฒนา (Develop) และส่งเสริม (Promote)”

อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ พ.ศ. ๒๕๑๕ (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage ๑๙๗๒) ตามมาตราที่ ๑ ได้กำหนดนิยามของคำว่า “มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage)” ไว้ว่ามีความหมายครอบคลุมสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. อนุสรณ์สถาน ได้แก่ ผลงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมส่วนประกอบหรือโครงสร้างของแหล่งโบราณคดี จารึก ถ้ำที่อยู่อาศัยรวมถึงร่องรอยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และวัตถุต่าง ๆ ข้างต้น ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ที่มีความโดดเด่นในระดับประเทศ

๒. อาคารและสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ กลุ่มของอาคารสิ่งก่อสร้างที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะหรือแบบแผนทางสถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกลมกลืนกัน หรือโดยคุณลักษณะของภูมิประเทศที่ตั้ง มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวิทยาศาสตร์โดดเด่นในระดับประเทศ

---

[๔๒]พิสิฐ เจริญวงศ์, “การจัดการทรัพยากรศิลปะและวัฒนธรรม”, *พีระศรี,* ครั้งที่ ๔, (๑๕ กันยายน ๒๕๔๒) : ๑๑.

๓. สถานที่และแหล่งโบราณคดี ได้แก่ ประดิษฐ์กรรมที่สร้างสรรค์ของมนุษย์หรือผลงานที่ผสมผสานระหว่างธรรมชาติกับการสร้างสรรค์ของมนุษย์ และแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าโดดเด่นในระดับประเทศทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยา หรือ มานุษยวิทยา

King, Thomas[๔๓] ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายทรัพยากรวัฒนธรรมชาวอเมริกัน ได้อธิบายว่า ทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resources) ประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. ทรัพย์สินทางประวัติศาสตร์ (Historic Properties)

๒. โบราณวัตถุ สิ่งประดิษฐ์ (Artifacts)

๓. เอกสารโบราณ (Documents/archives)

๔. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม (Physical Environment Related to Culture) ได้แก่ สถานที่ที่มีภูมิทัศน์สวยงามและเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงอดีต (Aesthetic and Associative Places) และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Built Environment)

๕. ค่านิยม (Values)

๖. ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Resources) ประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑) แบบแผนวิถีการดำรงชีวิต (Ways of life)

๒) แบบแผนพฤติกรรม (Standard of Practices)

๓) ขนบธรรมเนียม/วิถีประชา (Norms)

๔) ค่านิยม (Values)

๕) ความเชื่อ (Beliefs)

๖) ศาสนา (Religious)

๗) แบบแผนของปฏิสัมพันธ์ในสังคม (Pattern of Social Interaction)

๘) รูปแบบสถาบัน/องค์กร (Organizations)

จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสามารถสรุปความหมายและประเภทของทรัพยากรทางวัฒนธรรม คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์จากในอดีตและเกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีความหมายครอบคลุมทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resource) เช่น ผลงานศิลปะประติมากรรม ฯลฯ ส่วนทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Resource) เช่นภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ

---

[๔๓]King, Thomas. F, *Doing Archaeology: A Cultural Resource Management Perspective*, (California: Left Coast Press, 2005).

ทรัพยากรวัฒนธรรมเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการศึกษาในคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ และสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่คน ชุมชน สังคม ประเทศ เจ้าของมรดกวัฒนธรรม มีการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม หรือเรียกได้ว่าเป็นการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

๒.๔ สภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง

๑. ข้อมูลพื้นฐานวัดศรีคุณเมือง

ประวัติความเป็นมา “วัดศรีคุณเมือง ตั้งวัด เมื่อ พ.ศ. ๒๑๙๙ โดยมีหัวครูบุตรดีเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ ร่วมกับพระยาอนุพินาก เป็นประธานฝ่ายฆราวาส นำชาวบ้านสร้างวัดขึ้นพร้อมการตั้งบ้านเมือง จึงเป็นวัดเก่าแก่ชาวบ้านเรียกว่า “วัดใหญ่” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๐ การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบมา คือ พระครูสิริกัลยาณวัตร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นต้นมา การศึกษามีโรงเรียนพระปริยัติแผนกธรรม เปิดสอน พ.ศ. ๒๔๘๐ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๓๕”

ที่ตั้ง วัดศรีคุณเมือง ตั้งอยู่เลขที่ ๓๗๕ บ้านเชียงคาน ถนนชายโขง หมู่ที่ ๑ ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สังกัดคระสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๕ ไร่ ๑ งาน ๑๒ ตารางวา โฉนดเลขที่ ๓๒๙ อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ ๒ เส้น ๒ วา ๒ ศอก จดถนนชายโขง ทิศใต้ประมาณ ๒ เส้น ๘ วา ๒ ศอก จดที่ประชาชน ทิศตะวันออกประมาณ ๒ เส้น ๑๐ วา ๒ ศอก จดทางสาธารณประโยชน์ ทิศตะวันตก ประมาณ ๒ เส้น ๙ วา ๑ ศอก จดทางสาธารณประโยชน์ มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน ๓ แปลง โฉนดเลขที่ ๙๗๘๑๑๙๗๔๑๓๖

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ อาคารก่ออิฐถือปูน สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๐ ศาลาการเปรียญ อาคารไม้ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ กุฏิสงฆ์ ๕ หลัง ศาลาเอนกประสงค์ อาคารไม้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ปูชนียวัตถุมีพระประธาน หน้าบันพระอุโบสถและลวดลายไม้งดงาม ฝาผนังเขียนด้วยช่างสมัยโบราณเป็นศิลปะลาว พระพุทธรูปยืนชนิดไม้ทาน้ำทอง ธรรมาสน์ไม้สักแกะสลักลายประดับกระจกสี พระพุทธรูปไม้ปางประทานพร หินศิลาจารึก พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์[๔๔]

[๔๔]สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น : ประวัติวัดในภาคอีสาน, สืบค้นจาก https://cac.kku.ac.th ›, ๕ ตุลาคม ๒๕๖๔)

ประวัติพระวิชิตธรรมาจารย์ (ตัน โสรปณฺโญ) เจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง

พระวิชิตธรรมาจารย์ มีนามเดิม **ตัน ศรีคุณ** เกิดเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ ที่บ้านหัวฝาย ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โยมบิดาชื่อ ขุนนรินทร์ลือชา (อินทร ศรีคุณ) เป็นผู้ใหญ่บ้านโยมมารดาชื่อ นางนริมทร์ ลือชา ในช่วงวัยเยาว์ เรียนจบชั้น ป. ๓ ที่โรงเรียนศรีสะอาด ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ก่อนจะบวชนั้น ท่านได้ติดตามเจ้านายในสมัยนั้น คือ หลวงจรุงราชกิจประชา นายอำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ไปเป็นเสมียนอำเภออยู่นานหลายปี ด้วยมีความสามารถจนเป็นที่ไว้วางใจ เมื่อท่านอายุ ๑๗ ปี กลับมาบ้านเกิดและ**บรรพชา**ที่วัดสร้างเที่ยง บ้านหัวฝายที่บ้านเกิด พออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ เข้าพิธี**อุปสมบท** เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๕ ณ วัดศรีสัตนาคบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย โดยมี พระครูเผือก เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูทอง เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูวิจารณ์สังฆกิจ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายานามว่า **โสรปณฺโญ** หลังจากที่ท่านอุปสมบทแล้ว ท่านได้มุ่งมั่นศึกษาพระปริยัติธรรมเล่าเรียนตามประเพณีท้องถิ่นมาตลอดจนปี พ.ศ. ๒๔๖๒ จึงได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดสระเกศ จนสอบได้นักธรรมชั้นเอก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เจ้าคณะจังหวัดเลยในขณะนั้น จึงขอร้องให้กลับมาช่วยเหลืองานคณะสงฆ์จังหวัดเลย จึงได้กลับมาจำพรรษาอยู่ที่จังหวัดเลย ได้เลื่อนสมณศักดิ์ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็น **พระราชาคณะชั้นสามัญ** ที่ พระวิชิตธรรมาจารย์

๒. การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของวัด

ชุมชนคุณธรรมวัดศรีคุณเมือง เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคาน และจังหวัดเลย โดยมีวัดศรีคุณเมือง หรือวัดใหญ่ เป็นวัดเก่าแก่ คู่เมืองเชียงคานและเป็นศูนย์กลางของชุมชน ลักษณะบ้านเรือนในชุมชน เป็นกลุ่มบ้านไม้โบราณทอดยาวขนานกับแม่น้ำโขง คนในชุมชนยึดมั่นในหลักศาสนา ยิ้มง่าย ใจดี มีมิตรไมตรีที่ดีแก่ผู้มาเยือน ทัศนียภาพบ้านไม้ริมโขง ที่สวยงาม เห็นแล้วทำให้รู้สึกโปร่ง โล่ง สบายใจ เหมาะกับการมาพักผ่อนทอดสายตาดูสายน้ำโขงที่มีให้ชมตลอดปี อุดมสมบูรณ์ด้วยปลาและกุ้งจากแม่น้ำโขง ดำรงชีวิตโดยสืบทอดประเพณีและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

กิจกรรมการทำผาสาดลอยเคราะห์ มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ โดยปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นพิธีกรรมสืบทอดจากโบราณของชาวเชียงคาน เพื่อเสริมดวงชะตา เรียกขวัญกำลังใจ และปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับแม่น้ำโขง นักท่องเที่ยวที่มาเยือน สามารถสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีค่า ด้วยการร่วมทำผาสาดด้วยตนเองตามรูปแบบความเชื่อโบราณ ที่เชื่อกันว่าเป็นเครื่องสงบขอความเป็นสรรพมงคลความสุขแก่ผู้สะเดาะเคราะห์ แล้วจึงนำผาสาดไปลอยในแม่น้ำโขง

พิธีกรรมตามฮีตสิบสอง ที่ชุมชนวัดศรีคุณเมืองปฏิบัติสืบเนื่องต่อมาจนปัจจุบัน มีดังนี้

ฮีตที่ ๑. เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม ฮีตที่ ๒. เดือนยี่ บุญคูนลาน ฮีตที่ ๓. เดือนสาม บุญข้าวจี่ ฮีตที่ ๔. เดือนสี่ บุญผะเหวด ฮีตที่ ๕. เดือนห้า บุญสงกรานต์ ฮีตที่ ๖. เดือนหก บุญบั้งไฟ ฮีตที่ ๗. เดือนเจ็ด

บุญชำฮะ ฮีตที่ ๘. เดือนแปด บุญเข้าพรรษา ฮีตที่ ๙. เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน ฮีตที่ ๑๐. เดือนสิบ บุญข้าวสาก ฮีตที่ ๑๑. เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา ฮีตที่ ๑๒. เดือนสิบสอง บุญกฐิน และงานลอยกระทง

๓. การสร้างแหล่งเรียนรู้ของวัด

ภายในวัดศรีคุณเมืองได้มีศูนย์การเรียนรู้ชิงชุมชน คือศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้ก่อตั้งขึ้นในปีงบประมาณ ๒๕๕๖

ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช หมายถึง สถานที่ ที่รวบรวมข้อมูลพระราชกรณียกิจและเรื่องราวความประทับใจของพสกนิกรที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ภายในพื้นที่ รวมถึง เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และกิจกรรมที่เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งมีคุณค่า ต่อคนในชุมชน เป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่ควรแก่การอนุรักษ์สืบทอดสู่คนในท้องถิ่น รวมทั้งวิถีชีวิตวัฒนธรรม ที่มีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับคนทั้งในท้องถิ่นของตนเอง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ได้ดำเนินโครงการศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ เป็นต้นมา โดยตระหนักถึงภารกิจและหน้าที่ที่จะต้องอนุรักษ์สืบสาน ส่งเสริมและเผยแพร่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของไทยให้คงอยู่สืบไป ซึ่งการจัดทำโครงการศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์จากความทรงจำของพสกนิกรในพื้นที่นั้น ๆ พร้อมทั้งจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ ทางวัฒนธรรม ซึ่งรวบรวมฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เพื่อยืนยันถึงความเป็นเจ้าของสิทธิในการครอบครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและนำองค์ความรู้เหล่านั้น มาจัดแสดงในรูปแบบนิทรรศการ ซึ่งช่วยในการสืบสาน ต่อยอด สร้างสรรค์และใช้ประโยชน์จากมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์นำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ซึ่งถือเป็นการสร้าง คุณค่าและมูลค่าให้แก่ชุมชนเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค โดยแนวทางหลักประการหนึ่งของโครงการศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชนั้น จะต้องมาจากความต้องการของประชาชนที่เป็นเจ้าของมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ภายในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนสถาบันการศึกษาและภาคประชาชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินโครงการ

ในปัจจุบัน มีแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเข้าร่วมเป็นเครือข่ายศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชทั่วประเทศ จำนวน ๗๗ แห่ง ในทุกภูมิภาค ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๕ เป็นต้นมา และในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน หอวัฒนธรรม ได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ของ

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม พร้อมทั้งได้รับโอกาส ในการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมอื่นๆ ซึ่งเป็นการพัฒนา แนวทางการดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และพร้อมที่จะเปิดเป็นแหล่งเรียนรู้ ทางวัฒนธรรมให้ประชาชนในท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป รวมทั้งเครือข่ายทางวัฒนธรรมอื่นๆ ที่สนใจ ได้เข้ามา ศึกษาหาความรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น จึงได้ดำเนินการเปิดรับสมัครแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สนใจเข้าร่วมเป็นเครือข่ายศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช เพิ่มเติม ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ต่อไป

ซึ่งทางวัดศรีคุณเมืองนั้นได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ขึ้น คือ“ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ โดยปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมสืบทอดจากโบราณของชาวเชียงคาน เพื่อเสริมดวงชะตา เรียกขวัญกำลังใจ และปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับแม่น้ำโขง นักท่องเที่ยวที่มาเยือน สามารถสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีค่า ด้วยการร่วมทำผาสาดด้วยตนเองตามรูปแบบความเชื่อโบราณ ที่เชื่อกันว่าเป็นเครื่องสงบขอความเป็นสรรพมงคลความสุขแก่ผู้สะเดาะเคราะห์ แล้วจึงนำผาสาดไปลอยในแม่น้ำโขง

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ได้นำมาวิเคราะห์ในการศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย นั้น มีส่วนเชื่อมโยงกับผลงานวิจัยของผู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้าไว้หลายท่านซึ่งได้นำผลสรุปงานวิจัยมาใช้ในการศึกษาดังนี้

พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส, อินถา ศิริวรรณ, สิน งามประโคน และ วีระ สุภะ[๔๕] วิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน” : วัดที่มีการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธจะนำเสนอเนื้อหาให้แก่นักท่องเที่ยวที่ประกอบ ด้วย ศิลปะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ความเชื่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนพื้นฐานที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเกิดกระบวนการเรียนรู้ คือ เกิดจากการรับรู้และการคิด, เกิดจากการปฏิบัติ, การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และเรียนรู้ให้เข้าถึง เพื่อรู้จักตนเองอย่างแท้จริง

---

[๔๕]พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส, อินถา ศิริวรรณ, สิน งามประโคน และ วีระ สุภะ: “การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน”, *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๕๙๕.

พระครูโสภิตปุญญากร (กล้า กตปุญฺโญ), พระครูโอภาสนนทกิตติ์ วิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม” : อาราม หรือ วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา คือวัดเวฬุวนาราม ที่พระเจ้าพิมพิสารสร้างถวาย พระพุทธเจ้าและเหล่าสาวก ที่ประเทศอินเดีย แคว้นมคธในสมัยนั้น ร่วมระยะเวลา ราว ๒,๕๘๐ ปี แล้ว ซึ่งเป็นสถานที่เรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สามารถดึงชาวพุทธทั่วโลกไปเรียนรู้ดินพุทธภูมิสร้างรายได้ เข้าประเทศจ้านวนเงินมหาศาล ด้วยเหตุนี้แหล่งการเรียนรู้ที่วัดตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ใน ประเทศที่มีการนับถือพุทธศาสนารวมถึงประเทศไทย มีแหล่งเรียนรู้ที่ปรากฏในงานศิลปะประเภท ต่างๆ ทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้มาเรียนรู้และปฏิบัติด้วยความศรัทธาในการ พัฒนาตน และมีแนวโน้มจะเพิ่มการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ประเพณีและศิลปะเพื่อศึกษาวิถีชีวิตคนไทยในอดีตและปัจจุบันได้เป็นอย่างดี[๔๖]

พระสุธีรัตนบัณฑิต (อาภากโร) และ พระใบฎีกาสัญญา อภิวณฺโณ (สดประเสริฐ) วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย”: ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น มียุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่การส่งเสริมการตลาดการ ท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงศาสนาและวัฒนธรรม การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรการ ท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายภูมิศาสตร์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

เฉียบ ไทยยิ่ง[๔๗] ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูปมีกระบวนการแบบ “ธรรมาธิปไตย” กล่าวคือเป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้เป็นอย่างดี มี ๒ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มปัจจัยเสริม แบ่งย่อยออกเป็น ๓ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้น จากการอบรมสั่งสอนและ

---

[๔๖]พระครูโสภิตปุญญากร (กล้า กตปุญฺโญ), พระครูโอภาสนนทกิตติ์, “บทบาทขอวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม”, *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๘๐.

[๔๗]เฉียบ ไทยยิ่ง, *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน กรณีศึกษา: ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑)

การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็กและปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งของวัด และ ๒) กลุ่มปัจจัยหลักหรือปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านนี้เกิดจากการเรียนรู้ฝึกฝนและลงมือปฏิบัติของกรณีศึกษาแต่ละรูป จำแนกได้ ๗ ปัจจัยย่อยคือ

๑) ปัจจัยความชัดเจนในด้านวัตถุประสงค์ พบว่ากรณีศึกษาทุกรูปมีความชัดเจนในการปฏิบัติงานของตนเองและรู้ทิศทางการดำเนินงานของตนเอง

๒) ปัจจัยด้านความเข้าใจในการทำงาน ทำให้การมอบหมายงานเป็นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

๓) ปัจจัยด้านการวางแผนและการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ แม้กรณีศึกษาเกือบทุกรูปไม่มีระบบการวางแผนที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ทุกรูปก็มีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบโดยอาศัยพระธรรมวินัย

๔) ปัจจัยด้านความสามารถในการใช้คน เจ้าอาวาสทุกรูปที่เป็นกรณีศึกษา มีหลักและวิธีการใช้คนให้ถูกกับงานได้ทั้งคนและได้ทั้งงาน

๕) ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ เจ้าอาวาสทุกรูปมีภาวะผู้นำสูงมาก ภาวะผู้นำนี้เป็นผลมาจากศรัทธาเลื่อมใส

๖) ปัจจัยด้านความสามารถในการติดตามและการควบคุมงาน คือการใช้หลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา จึงทำให้งานดำเนินไปตามเป้าหมาย

๗) ปัจจัยการเอาใจใส่ด้านจารีตประเพณี มารยาทและกิจของสงฆ์ เจ้าอาวาสทุกรูปเป็นผู้ที่รักษากฎระเบียบตามพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคมเคร่งครัดมาก ทุกรูปจึงเป็นพระสุปฏิปันโนปฏิบัติดี ปฏิบัติงามและปฏิบัติชอบ

สุภามาศ อ่ำดวง[๔๘] ได้ศึกษาแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดจำนวน ๑๓ แห่ง โดยการใช้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบไปด้วย ๗ ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย เน้นให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้เข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด เป็นการจัดการทำงานอย่างมีระบบโดยกำหนดระเบียบแบบแผนการทำงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งการเรียนรู้ เน้นให้บุคลากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รวมไปถึงความคิด

---

[๔๘]สุภามาศ อ่ำดวง, “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, วิทยานิพนธ์, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งมีจิตอาสาในงานการพัฒนาอีก ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ กิจกรรมการทัศนศึกษาในวัด กิจกรรมการอบรมระยะสั้น รวมไปถึงกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบระยะยาว เป็นต้น ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนควรเป็นผู้ใช้บริการที่ดีให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อ เนื่อง และควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ โดยเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในแหล่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัด

ธันยพร วณิชฤทธา[๔๙] ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ในชุมชน: กรณีศึกษาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชนมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ ความรู้ คน และกระบวนการความรู้คือความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการ โดยมีคนเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการหรือกิจกรรมต่างๆ และกระบวนการจึงเป็นวิธีเชื่อมประสานคนความรู้และกระบวนการเข้าไว้ด้วยกันซึ่งรูปแบบการจัดการความรู้มีความสอดคล้องกับแบบจำลองปลาทู (TUNA model) อย่างยิ่งและกระบวนการจัดการความรู้ในชุมชนที่ได้สามารถสังเคราะห์เป็นแบบจำลองที่มีลักษณะเป็นเกลียวของความรู้ที่เชื่อมต่อกันเมื่อการนำไปใช้และพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ใหม่จะมีการเพิ่มพูนความรู้ยิ่งขึ้นทั้งหมดนี้เกิดขึ้นภายในการกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการพูดคุยแต่สิ่งดี ๆ ให้แก่กัน

ฉลอง กัลยามิตร[๕๐] ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเทศไทย โดยได้ศึกษาถึงความหมายของวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงของประเพณี ความสำคัญของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และได้กล่าวถึงบทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยไว้ดังนี้ ๑) การศึกษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นโดยการบันทึก เก็บรักษารูปแบบของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม การละเล่น พิธีการการอนุรักษ์ ด้วยการจดบันทึก ๒) การจัดงานเทศกาลประจำปี เป็นการสืบต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ยืดยาวออกไปด้วยการเปิดโอกาสให้มีการแสดงวัฒนธรรมของท้องถิ่นในโอกาสต่างๆ ๓) การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมในฐานะที่ท้องถิ่นมีหน้าที่ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมนอกเหนือจากนี้ควรเพิ่มหลักสูตรศิลปวัฒนธรรมทั้งทางตรงทางอ้อม เช่น นิทรรศการ การประกวด เพื่อชักชวนให้เยาวชนสนใจศิลปวัฒนธรรมของไทย ๔) การส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการจัดทำคู่มือแนะนำให้รู้จักวัฒนธรรม

---

[๔๙]ธันยพร วณิชฤทธา, *การจัดการความรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม,* (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

[๕๐]ฉลอง กัลยามิตร, “บทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย”, *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*, ๓๘(๒๒๓), (๒๕๒๕) : ๔๖.

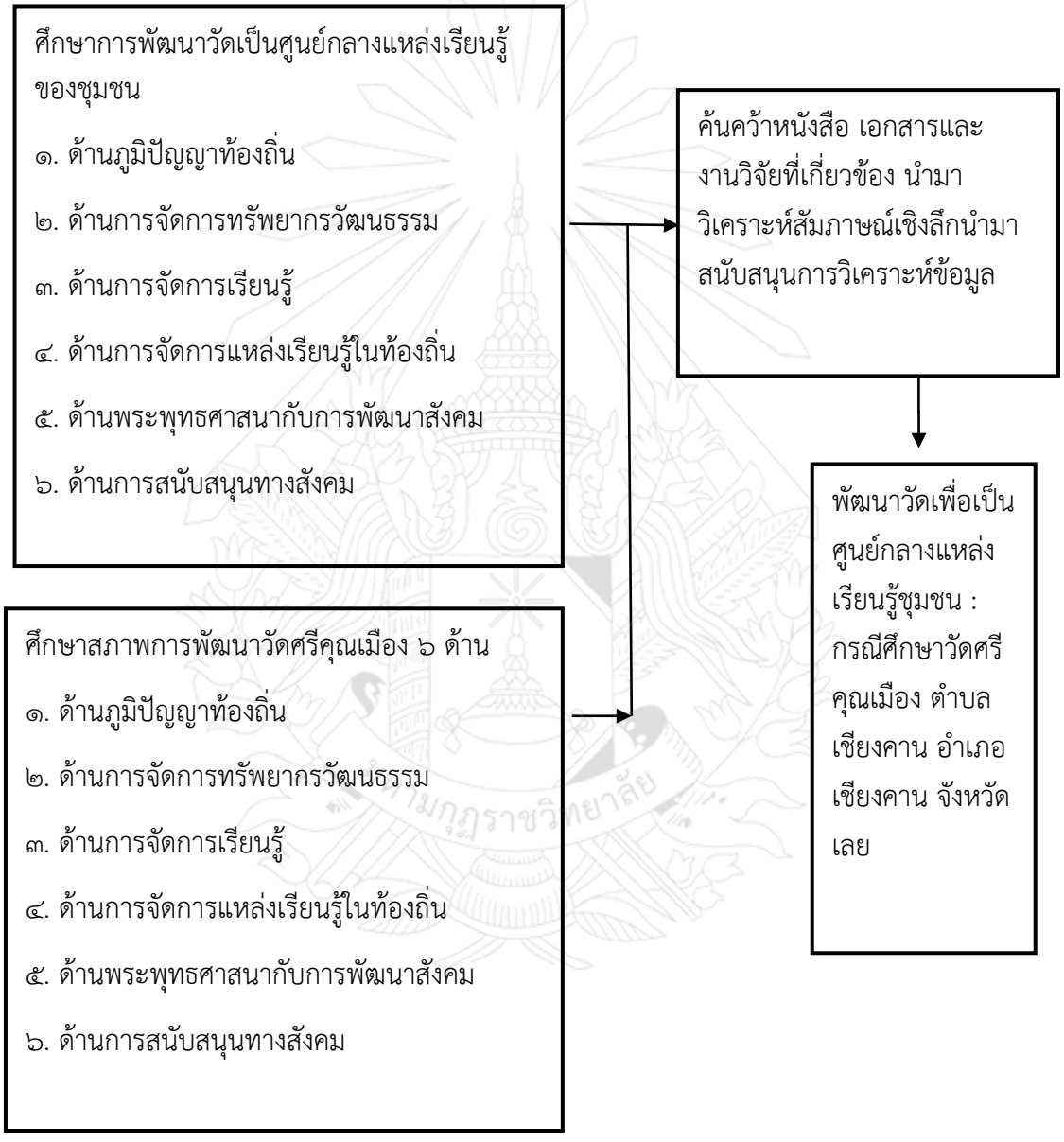
ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน สินค้าที่ระลึกของท้องถิ่น และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประจาถิ่นที่มีชื่อเสียง ๕) การส่งเสริมผลิตผล ที่มาจากศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่น ด้วยการช่วยเหลือสนับสนุนประกอบศิลปหัตถกรรมที่นำชื่อเสียงมาสู่ท้องถิ่น ด้วยการส่งเสริมอาชีพเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลิตผล การดัดแปลงให้เป็นของที่ระลึก การชักชวน จูงใจไปยังผู้สนใจ การจัดหาตลาดเผยแพร่กิจกรรมของท้องถิ่น ๖) การจัดทำทำเนียบโบราณสถาน โบราณวัตถุ ๗) การเผยแพร่ภาพศิลปวัฒนธรรม เช่น ศิลปวัตถุ ศิลปกรรม สิ่งก่อสร้าง ๘) การจำลองแบบวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ ทำความเข้าใจให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ๙) การสัมมนาความคิดทางวัฒนธรรม การอภิปราย ๑๐) การบูรณะซ่อมแซมศิลปวัฒนธรรม

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาการบูรณาการแหล่งเรียนรู้เชิงศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ต่อไป

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาการบูรณาการแหล่งเรียนรู้เชิงศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ต่อไป

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ศึกษาการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยแล้วได้กรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓
วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คืองานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัย และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ไม่มีการสร้างเครื่องมือใหม่เพื่อวัดและหาสถิติทางตัวเลขเพื่อใช้ประกอบ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม (Qualitative Field Research) ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับแนวทาง การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อนำมาประยุกต์ใช้และวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร หนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบกับการสังเกตการณ์ อย่างไม่มีส่วนร่วม เพื่อสังเคราะห์หาวิธีการประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมีขั้นตอนที่จะอธิบายในลำดับ ดังต่อไปนี้

๓.๒ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลักประชากรที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มชาวบ้านและผู้ประกอบการ รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน ๑๕ ท่าน แบ่งเป็น ๕ กลุ่ม โดยผู้วิจัยคัดเลือกบุคคลเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยการ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยจะมีการ ระบุจำนวนคนในแต่ละกลุ่มและรายชื่อรายบุคคลที่ชัดเจน ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติสำคัญ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ นักวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน ๓ ท่าน

กลุ่มที่ ๒ ผู้นำศาสนา จำนวน ๓ ท่าน

กลุ่มที่ ๓ ผู้นำชุมชน จำนวน ๓ ท่าน

กลุ่มที่ ๔ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๓ ท่าน
กลุ่มที่ ๕ ชาวบ้านและผู้ประกอบการ จำนวน ๓ ท่าน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย และวิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๓.๑ แบบสัมภาษณ์ (Interviews)

ในการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interviews) เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดไม่จำกัดคำตอบ เพื่อจับประเด็นแล้วนำมาตีความ โดยจะใช้สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อหาคำตอบเรื่องการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๓.๓.๒ วิธีสร้างเครื่องมือวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จากเอกสาร ตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

๒) ดำเนินการกำหนดกรอบกระบวนการในการศึกษา และกรอบเครื่องมือการวิจัย เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับข้อเสนอแนะ

๓) จัดทำเครื่องมือในการวิจัยตามกรอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตามวิธีดำเนินการวิจัย

๔) นำเครื่องมือที่ได้ไปปรึกษาขอคำเสนอแนะกับผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เพื่อให้เนื้อหาเกิดความสมบูรณ์ครบถ้วนและเที่ยงตรง

๕) นำเครื่องมือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ ไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณา ตรวจทาน และให้ความเห็นชอบ

๖) แก้ไข ปรับปรุง ตรวจทาน ความครบถ้วนของเครื่องมือในการวิจัย เพื่อเตรียมลงภาคสนามเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๔ พื้นที่การวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน วัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน ในชุมชนบ้านเชียงคาน โดยแบ่งพื้นที่การศึกษาเป็น ๒ ส่วน คือ ชุมชนในตำบลเชียงคาน และวัดศรีคุณเมือง ดังนี้

๓.๔.๑ ตำบลเชียงคาน

บ้านเชียงคาน ตั้งอยู่ที่หมู่ ๑ ตำบลเชียงคาน อำเภอชียงคาน จังหวัดเลย ตั้งอยู่ใกล้น้ำโขง อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเลย ประมาณ ๔๘ กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตทิศเหนือติดกับอำเภอปากชม ทิศใต้ติดกับอำเภอเมืองเลย ทิศตะวันตกติดกับอำเภอท่าลี่ ทิศตะวันออกติดกับอำเภอปากชม มีพื้นที่ ๒,๑๐๕ ไร่ มีจำนวน ๒,๘๖๙ ครัวเรือน มีจำนวนราษฎร จำนวน ๑๐,๕๙๗ คน แบ่งเป็นชาย ๕,๖๕๒ คน หญิง จำนวน ๔,๙๔๕ คน

สภาพสังคม ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ มีความเชื่อเรื่องผี พุทธ และพราหมณ์

สภาพเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเจ้าของธุรกิจโรงแรมและร้านอาหาร

๓.๔.๒ วัดศรีคุณเมือง

ที่ตั้ง วัดศรีคุณเมือง ตั้งอยู่เลขที่ ๓๗๕ บ้านเชียงคาน ถนนชายโขง หมู่ที่ ๑ ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๕ ไร่ ๑ งาน ๑๒ ตารางวา โฉนดเลขที่ ๓๒๙ อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ ๒ เส้น ๒ วา ๒ ศอก จดถนนชายโขง ทิศใต้ประมาณ ๒ เส้น ๘ วา ๒ ศอก จดที่ประชาชน ทิศตะวันออกประมาณ ๒ เส้น ๑ วา ๒ ศอก จรดทางสาธารณประโยชน์ ทิศตะวันตก ประมาณ ๒ เส้น ๙ วา ๑ ศอก จรดทางสาธารณประโยชน์ มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน ๓ แปลง โฉนดเลขที่ ๙๗๘๑๑๙๗๔๑๓๖ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๐ เจ้าอาวาสปัจจุบันคือ พระครูสิริปัญญาวิสุทธิ์ (ปั่น ปญฺญาธโร) มีพระภิกษุจำพรรษา จำนวน ๙ รูป

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้สามารถตอบคำถามตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ โดยมีวิธีการเก็บข้อมูล ๒ วิธี คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม

๓.๕.๑ ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ แนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม รวมทั้งศึกษางานวิจัยด้านการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสืบสานภูมิปัญญาในท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

๓.๕.๒ ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ที่ศึกษา ผู้ศึกษาได้ดำเนินการด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) การสำรวจพื้นที่ที่จะทำการศึกษาโดยรวม โดยลงพื้นที่สำรวจเพื่อให้เห็นชุมชนในภาพรวม สามารถวางแผนงานการเข้าไปศึกษาในชุมชน

๒) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยอย่างเป็นกันเองกับคนในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนและภูมิปัญญา

๓) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้ศึกษาลงไปยังพื้นที่จริงและทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน โดยสังเกตการณ์การกระทำต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน เช่น ศึกษาและสังเกตกรรมวิธีการของภูมิปัญญาที่ทำการศึกษาในขั้นตอนต่าง ๆ การร่วมประกอบพิธีกรรมทางศาสนากับคนในชุมชน เป็นต้น เพื่อให้เห็นรู้และเข้าใจในภูมิปัญญาต่าง ๆ ในชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชาวชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๔) การสัมภาษณ์แบบเจาะจงรายบุคคล เพื่อให้ทราบรายละเอียดมากที่สุด โดยมีการตั้งคำถามประกอบการสัมภาษณ์อย่างตรงประเด็นและครอบคลุมเนื้อหารายละเอียดที่ผู้ศึกษาต้องการทราบโดยกำหนดแบบสัมภาษณ์ออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้นำกลุ่มในชุมชน และกลุ่มเยาวชน

ส่วนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เจ้าของภูมิปัญญา/ปราชญ์ท้องถิ่น แบ่งออกเป็น ๒ ตอน

ตอนที่ ๑ การเก็บข้อมูลพื้นฐานเจ้าของภูมิปัญญา/ปราชญ์ท้องถิ่น

๑. ชื่อ-นามสกุล เจ้าของภูมิปัญญา/ปราชญ์ท้องถิ่น

๒. ลักษณะของภูมิปัญญา

ตอนที่ ๒ การเก็บข้อมูลภูมิปัญญาและปราชญ์ชาวบ้าน

๑. สาระสำคัญของภูมิปัญญาและประวัติความเป็นมาโดยสังเขป

๒. อธิบายลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญา

๓. คุณค่าและบทบาทของภูมิปัญญาต่อชุมชนและสังคม

๔. สถานภาพการดำรงอยู่ของภูมิปัญญา

ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้นำกลุ่มในชุมชน และกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องในการศึกษา ในพื้นที่ชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ดังนี้

ตอนที่ ๑ คำถามการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ของชุมชนในวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอชียงคาน จังหวัดเลย

ตอนที่ ๒ สภาพทั่วไปในการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ของชุมชนในวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอชียงคาน จังหวัดเลย

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ของชุมชนในวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอชียงคาน จังหวัดเลย

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

๓.๖ การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาความ (descriptive analysis) โดยผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตามข้อเท็จจริงมาวิเคราะห์ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งรู้ของชุมชน และวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และนำผลที่ได้เสนอในรูปของการบรรยายพรรณนาความ เพื่อเป็นการจัดรูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมืองอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเสนอแนวทางในการจัดการแหล่งเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมในชุมชนให้ธำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนสืบไป

บทที่ ๔
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

๔.๒ ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๔.๓ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๔.๔ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

การศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ผู้วิจัยได้มีการศึกษาใน ๖ ประเด็นคือ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น, ด้านพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม และด้านการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งจะได้เสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ พื้นฐานความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความสามารถ หรือกล่าวได้ว่าเป็นองค์ความรู้ของคนในท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิต สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑ ว่า** “วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางศาสนา หลักธรรมคำสอน ศีลธรรม วัตรปฏิบัติตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทั้งสังคม ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลาง”[๑] ล้วนมีส่วนตอกย้ำภูมิปัญญาในการเรียนรู้ในกรอบที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม ให้ความมั่นคงอบอุ่นทางจิตใจ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวให้คนเกิดความเชื่อมั่นในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๔ ว่า** “ศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสันพันธ์เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หรือกล่าวได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้าน กล่าวคือ วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของคนในชุมชน”[๒] และแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกอย่างรวมทั้งบรรดาผลงานทั้งมวลที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

---

[๑]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๒]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๔, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖.

การพัฒนาภูมิปัญญาเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากประสบการณ์เดิมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินในชีวิตสังคมวิถีใหม่ **สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๒ ว่า** “ในฐานะทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการนำวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ภูมิปัญญาอยู่รอดได้ในสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมทุนนิยมและการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางสังคมหลายอย่างที่กำลังซบเซาให้กลับฟื้นขึ้นมาใหม่”[๓] ภูมิปัญญาท้องถิ่นในส่วนของจังหวัดเลยพบว่า วัฒนธรรมทางสังคม ประเพณีแห่ผีตาโขน จัดได้ว่าเป็นงานบุญประเพณีใหญ่หรือที่เรียกว่า “งานบุญหลวง” หรือ "บุญผะเหวด" ซึ่งตรงกับเดือน ๗ มีขึ้นที่อำเภอด่านซ้าย เป็นการละเล่นที่ถือเป็นประเพณีทุกปี ซึ่งเกี่ยวโยงกับงานบุญพระเวสหรือเทศน์มหาชาติ ประจำปีกับพระธาตุศรีสองรัก ปูชนียสถานสำคัญของชาวด่านซ้าย ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ บ้านแสงภา งานบุญประจำปีบุญเดือนสี่ อำเภอภูเรือ ประเพณีที่มีชื่อเสียงและขึ้นชื่อของจังหวัดเลย สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ แต่ยังคงรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติจารีต ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ซึ่งมีเรื่องของเศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อสร้างแหล่งรายได้ แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สมดุลและเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ

ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรทางวัฒนธรรม คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์จากในอดีตและเกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีความหมายครอบคลุมทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้เช่น ผลงานศิลปะประติมากรรม ฯลฯ ส่วนทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญาขนบธรรมเนียม ประเพณี ฯลฯ ในส่วนของจังหวัดเลยมีลักษณะเด่นและมีชื่อเสียงในด้านของทรัพยากรวัฒนธรรมประเพณีผสมผสานกับทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นระบบการดูแลเพื่อรักษาคุณค่าของทรัพยากรที่มีและมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ร่วมกันของคนในปัจจุบันและคนรุ่นหลัง เป็นการให้ความสำคัญต่อการเข้าถึงทรัพยากรวัฒนธรรมของคนรุ่นปัจจุบัน สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗ ว่า** “การพัฒนาศักยภาพของ “คน” และ “กระบวนการ” จึงเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่สำคัญในกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม เพราะคนในชุมชนคือเจ้าของทรัพยากรวัฒนธรรมโดยเฉพาะผู้นำด้านวัฒนธรรมในชุมชนซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมพร้อมทั้งรู้วิธีการและกระบวนการทำงานที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน”[๔] ทางจังหวัดเลยได้มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน

ด้านการจัดการเรียนรู้ ในด้านของจังหวัดเลย มีแผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ. ๒๕๖๑– ๒๕๖๕) “เลยเมืองแห่งศิลปะและวัฒนธรรม” เพื่อให้คนในชุมชนได้รับประสบการณ์ ได้ฝึกหัด หรือได้กระทำ

---

[๓]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๒, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๔]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗, ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖.

โดยได้รับการส่งเสริมอย่างมีประสิทธิภาพสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องและประสานงานกันของคนในชุมชนสร้างจิตสำนึก ค่านิยม และวิถีชีวิตที่ดีงามในสังคม ส่งเสริมต่อยอดทุนทางศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ให้เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างถาวร สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๖ ว่า** “ประสิทธิผลที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งจึงขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ให้กับคนในท้องถิ่น มีประสบการณ์ เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ขึ้นทั้งด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านทักษะ และมีพฤติกรรมหรือลักษณะที่พึงประสงค์ค่อนข้างถาวรเกิดขึ้นในท้องถิ่น พฤติกรรมการเรียนรู้จึงเป็นผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังต้องการให้เกิดขึ้นกับคนในท้องถิ่น”[๕] ซึ่งจะมีประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด การเรียนรู้จะต้องใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ เห็นคุณค่า เกิดการเรียนรู้และมีพฤติกรรมใหม่ๆ เพื่อนำมาพัฒนาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในสังคมส่วนรวม

ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งรวมวิทยาการที่สังคมยอมรับและถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ศึกษาค้นคว้า ของประชาชน สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๕ ว่า** “แหล่งเรียนรู้ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องหมายของความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ แหล่งหรือที่รวมอาจเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสารความรู้และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาการเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน” [๖] รวมทั้งเป็นแหล่งที่ผู้เรียนอาจอาศัยการสืบค้นของตนเองเพื่อสืบค้นเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่ในสังคมรอบตัวทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตเป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสร้างพฤติกรรมเพื่อจุดประสงค์ให้บุคคลเกิดการเรียนรู้มีความสนใจใฝ่รู้ และเป็นบุคคลที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๕ ว่า** “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ที่ชุมชนต้องการ มีการจัดทำ ระบบและทะเบียนประวัติข้าวของเครื่องใช้ มุมหนังสือสำหรับชุมชน การจัดทำ ประวัติวัดประวัติแหล่งวัฒนธรรม จัดลงทะเบียนเยี่ยมชม จัดทำป้ายชื่อติดสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ จัดทำป้ายแสดงระเบียบการใช้ และมีการอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม เมื่อได้ทำการพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้แล้ว มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการให้บริการประจำแหล่งเรียนรู้ จัดทรัพยากรที่มีในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ จัดสถานที่ให้สะอาดเรียบร้อยและสะดวกต่อการเข้าใช้บริการ”[๗]

---

[๕]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๖, ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๖]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๕, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๗]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๕, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ด้านพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม พระพุทธศาสนานับว่าเจริญควบคู่มากับสังคมไทยเป็นเวลาช้านาน สังคมไทยโดยปกติ จะได้รับการเกื้อกูล การพึ่งพาอาศัย และการดูแลเอาใจใส่จากสถาบันพระพุทธศาสนาในการเป็นสถาบันที่คอยช่วยขัดเกลา คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ให้กับสถาบันทางสังคมต่าง ๆ นับว่าแยกออกจากกันแทบไม่ได้ สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๕ ว่า** “พระพุทธศาสนาเป็นตัวช่วยคอยส่งเสริม ประคับประคอง สอดแทรก คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามเข้าไป จึงทำให้สังคมมีความสงบสันติ อย่างมีน้ำใจไมตรี ถ้อยทีถ้อยอาศัย และมีวิถีชีวิตแบบแนวพุทธซึ่งไม่วุ่นวาย ซึ่งศาสนาจะมีการบ่มเพราะและการให้รู้เท่าทันชีวิตที่ทำให้เกิดความทุกข์หากประชาชนประพฤติผิดหลักเกณฑ์ที่ดีงามของสังคม”[๘] สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๔ ว่า** “การพัฒนาคือการทำให้เจริญขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่อย่างเดิมไปสู่สิ่งที่ใหม่อันทำให้เกิดความสุข การพัฒนาทางวัตถุ พัฒนาในทางสมัยใหม่ และ การพัฒนาในแง่พระพุทธศาสนา พัฒนาคนในด้านร่างกายและจิตใจโดยมุ่งเน้นไปที่คุณภาพชีวิตปราศจากการเบียดเบียนและทำลายผู้อื่น”[๙]

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาวัดศรีคุณเมืองนั้น พบว่าชาวเชียงคานนั้นเป็นผู้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นไว้ค่อนข้างเหนียวแน่น ถึงแม้ปัจจุบันวิถีชีวิตของคนเชียงคานบางส่วนได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากได้รับวัฒนธรรมจากภายนอกก็ตาม การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจภายในอำเภอเชียงคาน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาศักยภาพสังคมในด้านการท่องเที่ยว พัฒนาคนในท้องถิ่นซึ่งเป็นศูนย์กลางและใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ดังนั้น การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ เพื่อที่จะสามารถรักษาบทบาท และสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ ทั้งยังเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นการสืบทอดศาสนาทางหนึ่งด้วย

ด้านการสนับสนุนทางสังคม การพัฒนาสังคมในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นสังคมใดจะขาดเสียไม่ได้เลย คือการสนับสนุนส่งเสริมจากสังคมโดยรวมหากขาดการสนับสนุน และความร่วมมือแล้วองค์กรนั้น ๆ อาจเกิดการสะดุดหยุดชะงักการพัฒนาลงได้สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗ ว่า** “สถาบันวัดก็เช่นเดียวกัน วัดในพระพุทธศาสนาจะเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งทางกายภาพและชีวภาพได้นั้น สิ่งที่จะขาดเสียมิได้เลยนั้นก็คือแรงสนับสนุนทางสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนสังคมระดับภาคชุมชน ระดับภาครัฐ และระดับภาคเอกชน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับวัดทั้งยังคอยประสานสัมพันธ์ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันตลอดมา”[๑๐] สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘ ว่า** “ผู้นำวัด

---

[๘]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๕, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๙]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๔, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๑๐]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๗, ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖.

หรือชุมชนจะต้องประสานความร่วมมือกันอย่างเอาใจใส่ในการที่จะทำให้เกิดความร่วมมือ และร่วมใจกันลงมือทำและพัฒนาสถาบันวัดให้เจริญรุ่งเรืองทันยุคทันสมัยเป็นที่นิยมเข้ากับกาลเวลา อันจะเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์กับสังคมโดยรวม มีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นและเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงาน ในภาครัฐ เป็นตัวกลางเชื่อมโยงการขับเคลื่อนการดำเนินงาน สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ควบคู่ไปกับสถานการณ์ปัจจุบัน”[๑๑] เพื่อรองรับนโยบายการเปิดประเทศ สนับสนุนให้เครือข่ายเกิดทักษะ องค์ความรู้ มีขีดความสามารถในการบูรณาการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวร่วมกับทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรฐาน รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี เทคนิคการสร้างความ ประทับใจและจิตวิทยาการบริการ อบรมภาษาอังกฤษพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ส่งเสริมประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐานประกอบกับการฝึกอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ส่วนภาคเอกชน ได้มีการสนับสนุนในด้านธุรกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจโรงแรม ภัตตาคารร้านอาหาร สถานบันเทิง ร้านค้าของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

จากผลของการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนนั้น ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากประสบการณ์เดิมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินในชีวิตสังคมวิถีใหม่แต่ยังคงรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติจารีต ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ ให้สมดุลและเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมมีการอบรมส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งจึงขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ให้กับคนในท้องถิ่น ให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นทั้งด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และด้านทักษะ โดยมุ่งเน้นพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดทรัพยากรที่มีในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาศักยภาพสังคมในด้านการท่องเที่ยว พัฒนาคนในท้องถิ่นให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการสนับสนุนทางภาคชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ด้านงบประมาณ จัดกิจกรรมอบรมส่งเสริมเพื่อให้เกิดทักษะ องค์ความรู้ มีขีดความสามารถ ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นสืบไป

---

[๑๑] สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๘, (สัมภาษณ์ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖)

๔.๒ ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ผู้วิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร การสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ เกี่ยวกับการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ในวัดศรีคุณเมืองนั้น มีศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอเชียงคาน คือ “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ โดยปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมสืบทอดจากโบราณของชาวเชียงคาน เพื่อเสริมดวงชะตา เรียกขวัญกำลังใจ และปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๐ ว่า** “สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับแม่น้ำโขง นักท่องเที่ยวที่มาเยือน สามารถสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีค่า ด้วยการร่วมทำผาสาดด้วยตนเองตามรูปแบบความเชื่อโบราณ ที่เชื่อกันว่าเป็นเครื่องสงบขอความเป็นสรรพมงคลความสุขแก่ผู้สะเดาะเคราะห์ แล้วจึงนำผาสาดไปลอยในแม่น้ำโขง”[๑๒]

ด้านการจัดการทรัพยากรเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า วัดศรีคุณเมือง เป็นหนึ่งในศาสนสถานสำคัญของ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ที่อยู่คู่บ้านคู่เมืองมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะในด้านศิลปะวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรม พระพุทธรูป และพุทธประติมากรรมต่างๆ อุโบสถ หรือ สิม ที่โดดเด่นด้วยสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง ส่วนหลังคามีรูปแบบลดหลั่นลงมาตามแบบศิลปะล้านนา หน้าบันตกแต่งด้วยลวดลายไม้ ด้านในเป็นที่ประดิษฐานพระประธาน ซึ่งเป็นพระพุทธปฏิมาประทับขัดสมาธิปางนาคปรก ศิลปะล้านช้างอายุกว่า ๓๐๐ ปี ส่วนฝาผนังก็ตกแต่งด้วยภาพจิตรกรรมศิลปะลาวที่เขียนโดยช่างสมัยโบราณ สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๐ ว่า** “อีกทั้งยังเป็นที่ประดิษฐานปูชนียวัตถุต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พระพุทธรูปยืนชนิดไม้ทาน้ำทอง พระพุทธรูปไม้ปางประทานพร หินศิลาจารึก พระพุทธรูปไม้จำหลัก ลงรักปิดทองปางประทานอภัยแบบล้านช้าง และ พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ แต่ละองค์ต่างก็มีพุทธศิลป์ที่งดงาม และมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก”[๑๓]

จากทรัพยากรทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในวัด พบว่า การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของวัดศรีคุณเมืองมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ทางชุมชนวัดศรีคุณเมืองนั้นได้มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน ผ่านกิจกรรมและโครงการจากความร่วมมือของวัด ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ เช่นโครงการชุมชนคุณธรรมวัดศรีคุณ

---

[๑๒]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๐, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๑๓]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๐, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

เมือง เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคาน และจังหวัดเลย โดยมีวัดศรีคุณเมือง หรือวัดใหญ่ เป็นวัดเก่าแก่ คู่เมืองเชียงคานและเป็นศูนย์กลางของชุมชน ลักษณะบ้านเรือนในชุมชน เป็นกลุ่มบ้านไม้โบราณทอดยาวขนานกับแม่น้ำโขง สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๑ ว่า** “คนในชุมชนยึดมั่นในหลักศาสนา ยิ้มง่าย ใจดี มีมิตรไมตรีที่ดีแก่ผู้มาเยือน ทัศนียภาพบ้านไม้ริมโขง ที่สวยงาม เห็นแล้วทำให้รู้สึกโปร่ง โล่ง สบายใจ เหมาะกับการมาพักผ่อนทอดสายตาดูสายน้ำโขงที่มีให้ชมตลอดปี อุดมสมบูรณ์ด้วยปลาและกุ้งจากแม่น้ำโขง ดำรงชีวิตโดยสืบทอดประเพณีและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม”[๑๔] และมีการฟ้อนรำพื้นบ้านของชุมชนวัดศรีคุณเมือง เป็นการแสดงเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและงานประเพณี มีความเป็นเอกลักษณ์ คือ การใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน จำนวน ๓-๔ ชิ้น เช่น กลอง ฉาบ แคนและระนาด เนื้อร้องจะมีความสนุกสนานที่แต่งมาแล้วหรือมีแต่งสดในขณะแสดง เพื่อเกิดความสนุกสนาน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมได้

นอกจากนี้ ยังพบว่า ชุมชนวัดศรีคุณเมือง ได้รับเลือกเป็นวัด “ในโครงการพลังบวร ในมิติศาสนา ประจำปี ๒๕๖๖” เพื่อส่งเสริมให้ วัด ศาสนสถาน เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และร่วมกับชุมชนเปิดพื้นที่วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชา “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒ ว่า** “บ่มเพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมสืบสานประเพณี วิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม เพื่อส่งเสริมให้มีการนำพลังบวร (บ้าน/ชุมชน วัด ศาสนสถาน สถานศึกษา/ราชการ) เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไป ส่งเสริมให้ชุมชนคุณธรรมเป็นกลไกสำคัญในการร่วมสร้างสังคมคุณธรรมให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไป ที่เข้าร่วมกิจกรรม ยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนา น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม”[๑๕]

จากผลการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย นั้น วัดศรีคุณเมืองนั้นมีจุดเด่นคือ มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นหลายด้านด้วยกัน เป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอเชียงคาน คือ “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ เป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบกับต้นทุนของวัดที่ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในศาสนสถานสำคัญ บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองทางศิลปะวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรม พระพุทธรูป รวมทั้งจิตรกรรมและพุทธประติมากรรมต่างๆภายในวัด ที่มีการจัดการทรัพยากรเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี โดย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓ ว่า** “ได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ความดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน ผ่านกิจกรรมและโครงการจากความร่วมมือ

---

[๑๔]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๑, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

[๑๕]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๒, ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ของวัด ชุมชน และเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรม” [๑๖] ส่งเสริมให้วัดศรีคุณเมืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และร่วมกับชุมชนเปิดพื้นที่วัดเป็นแหล่งเรียนรู้และบ่มเพาะด้านคุณธรรม สืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงาม เป็นกลไกสำคัญในการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมผ่านการจัดการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

๔.๓ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ผลการวิเคราะห์ผลการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย นั้น ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น, ด้านพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม และด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสอดคล้องกันกับการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเลย ดังนี้

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ พื้นฐานความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความสามารถ สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๔ ว่า** “หรือกล่าวได้ว่าเป็นองค์ความรู้ของคนในท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมถึงการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ การเรียนรู้ทางศาสนา หลักธรรมคำสอน ศีลธรรม วัตรปฏิบัติตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทั้งสังคม” [๑๗] ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลาง ในวัดศรีคุณเมืองนั้น มีศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอเชียงคาน คือ “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ โดยปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมสืบทอดจากโบราณของชาวเชียงคาน

ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม พบว่า เป็นการนำเอาจุดเด่นของวัดที่มีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในสถานที่ ที่มีธรรมชาติสวยงามผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์จากในอดีตและเกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีความหมายครอบคลุมทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้เช่น ผลงานศิลปะประติมากรรม ฯลฯ ส่วนทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ประเพณี จากทรัพยากรทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในวัด พบว่า การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของวัดศรีคุณเมืองมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ทางชุมชนวัดศรีคุณเมืองนั้นได้มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน ผ่านกิจกรรมและโครงการจากความร่วมมือของวัด ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ

---

[๑๖] สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๓, ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๑๗] สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๔, ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖.

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในวัดศรีคุณเมือง สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕ ว่า** “มีการจัดทำระบบและทะเบียนประวัติข้าวของเครื่องใช้ มุมหนังสือสำหรับชุมชน การจัดทำ ประวัติวัด ประวัติแหล่งวัฒนธรรม จัดลงทะเบียนเยี่ยมชม จัดทำป้ายชื่อติดสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ จัดทำป้ายแสดงระเบียบการใช้ และมีการอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม”[๑๘] เมื่อได้ทำการพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้แล้ว มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการให้บริการประจำแหล่งเรียนรู้ จัดทรัพยากรที่มีในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ จัดสถานที่ให้สะอาดเรียบร้อยและสะดวกต่อการเข้าใช้บริการ

การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ เพื่อที่จะสามารถรักษาบทบาท และสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ ทั้งยังเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นการสืบทอดศาสนาทางหนึ่งด้วย

ด้านการสนับสนุนทางสังคม วัดในพระพุทธศาสนาจะเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งทางกายภาพและชีวภาพได้นั้น สิ่งที่จะขาดเสียมิได้เลยนั้นก็คือแรงสนับสนุนทางสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนสังคมระดับภาคชุมชน ระดับภาครัฐ และระดับภาคเอกชน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับวัดทั้งยังคอยประสานสัมพันธ์ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันตลอดมา สอดคล้องกับ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๙ ว่า** “ผู้นำวัดหรือชุมชนจะต้องประสานความร่วมมือกันอย่างเอาใจใส่ในการที่จะทำให้เกิดความร่วมมือ และร่วมใจกันลงมือทำและพัฒนาสถาบันวัดให้เจริญรุ่งเรืองทันยุคทันสมัยเป็นที่นิยมเข้ากับกาลเวลา อันจะเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์กับสังคมโดยรวม มีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นและเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงาน” ใช้บุคลากรเครือข่าย“อาสาสมัครท่องเที่ยวไทย”[๑๙] เป็นตัวกลางเชื่อมโยงการขับเคลื่อนการดำเนินงาน สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ควบคู่ไปกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อรองรับนโยบายการเปิดประเทศ สนับสนุนให้เครือข่ายเกิดทักษะ องค์ความรู้ มีขีดความสามารถในการบูรณาการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวร่วมกับทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรฐาน รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี เทคนิคการสร้างความ ประทับใจและจิตวิทยาการบริการ อบรมภาษาอังกฤษพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ส่งเสริมประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐาน ประกอบกับการฝึกอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ส่วนภาคเอกชน ได้มีการสนับสนุนในด้านธุรกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจโรงแรม ภัตตาคารร้านอาหาร สถานบันเทิง ร้านค้าของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

---

[๑๘]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๑๕, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

[๑๙]สัมภาษณ์, ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ ๙, ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๔.๔ สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย

จากผลการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยได้ดังนี้

มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ พื้นฐานความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความสามารถ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของคนในท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมถึงการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ การเรียนรู้ทางศาสนา หลักธรรมคำสอน ศีลธรรม วัตรปฏิบัติตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทั้งสังคม ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลาง ในวัดศรีคุณเมืองนั้นมีศูนย์การเรียนรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นคือ “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ โดยปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมโบราณของชาวเชียงคานซึ่งสืบทอดต่อกันมา มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นการนำเอาจุดเด่นของวัดที่มีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในสถานที่ ที่มีธรรมชาติสวยงามผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์จากในอดีตและเกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีผลงานศิลปะประติมากรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี จากทรัพยากรทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในวัด การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของวัดศรีคุณเมืองมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ทางชุมชนวัดศรีคุณเมืองนั้นได้มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน ผ่านกิจกรรมและโครงการจากความร่วมมือของวัด ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในวัดศรีคุณเมืองมีการจัดทำระบบและทะเบียนประวัติข้าวของเครื่องใช้ มุมหนังสือสำหรับชุมชน การจัดทำ ประวัติวัด ประวัติแหล่งวัฒนธรรม จัดลงทะเบียนเยี่ยมชม จัดทำป้ายชื่อติดสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ จัดทำป้ายแสดงระเบียบการใช้ และมีการอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม เมื่อได้ทำการพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้แล้ว มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการให้บริการประจำแหล่งเรียนรู้ จัดทรัพยากรที่มีในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ จัดสถานที่ให้สะอาดเรียบร้อยและสะดวกต่อการเข้าใช้บริการ และเสริมสร้างศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ เพื่อที่จะสามารถรักษาบทบาท และสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ ทั้งยังเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นการสืบทอดศาสนาทางหนึ่งด้วย วัดในพระพุทธศาสนาจะเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งทางกายภาพและชีวภาพได้นั้น สิ่งที่จะขาดเสียมิได้เลยนั้นก็คือแรงสนับสนุนทางสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนสังคมระดับภาคชุมชน ระดับภาครัฐ และระดับภาคเอกชน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับวัดทั้งยังคอยประสานสัมพันธ์ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันตลอดมา ผู้นำวัดหรือชุมชนจะต้องประสานความร่วมมือกันอย่างเอาใจใส่ในการที่จะทำให้เกิดความร่วมมือ และร่วมใจกันลงมือทำและพัฒนาสถาบันวัดให้เจริญรุ่งเรืองทันยุคทันสมัยเป็นที่นิยมเข้ากับกาลเวลา อันจะเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์กับสังคมโดยรวม มีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน

และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นและเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงาน สนับสนุนให้เครือข่ายเกิดทักษะ องค์ความรู้ มีขีดความสามารถในการบูรณาการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวร่วมกับทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรฐาน รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี เทคนิคการสร้างความ ประทับใจและจิตวิทยาการบริการ อบรมภาษาอังกฤษพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ส่งเสริมประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐาน ประกอบกับการฝึกอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ส่วนภาคเอกชน ได้มีการสนับสนุนในด้านธุรกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจโรงแรม ภัตตาคารร้านอาหาร สถานบันเทิง ร้านค้าของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ต่อไป

บทที่ ๕
บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

๒. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๓. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัยและข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. สรุปผลการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ผลของการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน พบว่า ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากประสบการณ์เดิมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินในชีวิตสังคมวิถีใหม่แต่ยังคงรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติจารีต ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ ให้สมดุลและเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมมีการอบรมส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งจึงขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ให้กับคนในท้องถิ่น ให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นทั้งด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และด้านทักษะ โดยมุ่งเน้นพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดทรัพยากรที่มีในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพัฒนาศักยภาพสังคมในด้านการท่องเที่ยว พัฒนาคนในท้องถิ่นให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการสนับสนุนทางภาคชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ด้านงบประมาณ จัดกิจกรรมอบรมส่งเสริมเพื่อให้เกิดทักษะ องค์ความรู้ มีขีดความสามารถ ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นสืบไป

๒. สรุปผลการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

จากผลการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า วัดศรีคุณเมืองนั้นมีจุดเด่นคือ มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นหลาย

ด้านด้วยกัน เป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอเชียงคาน คือ “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ เป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบกับต้นทุนของวัดที่ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในศาสนสถานสำคัญ บ่งบอกถึงความรุ่งเรืองทางศิลปะวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านสถาปัตยกรรม พระพุทธรูป รวมทั้งจิตรกรรมและพุทธประติมากรรมต่างๆภายในวัด ที่มีการจัดการทรัพยากรเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี โดย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ ได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน ผ่านกิจกรรมและโครงการจากความร่วมมือของวัด ชุมชน และเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมหน่วยงานของรัฐ ส่งเสริมให้วัดศรีคุณเมืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และร่วมกับชุมชนเปิดพื้นที่วัดเป็นแหล่งเรียนรู้และบ่มเพาะด้านคุณธรรม สืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงาม เป็นกลไกสำคัญในการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมผ่านการจัดการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

๓. สรุปผลการวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น, ด้านพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม และด้านการสนับสนุนทางสังคม พบว่า มีความสอดคล้องกันกับการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเลย ดังนี้

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ พื้นฐานความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความสามารถ หรือกล่าวได้ว่าเป็นองค์ความรู้ของคนในท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมถึงการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิต วัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ การเรียนรู้ทางศาสนา หลักธรรมคำสอน ศีลธรรม วัตรปฏิบัติตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทั้งสังคม ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลาง ในวัดศรีคุณเมืองนั้น มีศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอเชียงคาน คือ “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ โดยปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมสืบทอดจากโบราณของชาวเชียงคาน

ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรทางวัฒนธรรม พบว่า เป็นการนำเอาจุดเด่นของวัดที่มีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในสถานที่ ที่มีธรรมชาติสวยงามผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์จากในอดีตและเกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีความหมายครอบคลุมทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้เช่น ผลงานศิลปะประติมากรรม ฯลฯ ส่วนทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี จากทรัพยากรทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในวัด พบว่า การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของวัดศรีคุณเมืองมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ทางชุมชนวัดศรีคุณเมืองนั้นได้มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้

ความเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน ผ่านกิจกรรมและโครงการจากความร่วมมือของวัด ชุมชน และหน่วยงานของรัฐการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในวัดศรีคุณเมืองมีการจัดทำระบบและทะเบียนประวัติข้าวของเครื่องใช้ มุมหนังสือสำหรับชุมชน การจัดทำประวัติวัด ประวัติแหล่งวัฒนธรรม จัดลงทะเบียนเยี่ยมชม จัดทำป้ายชื่อติดสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ จัดทำป้ายแสดงระเบียบการใช้ และมีการอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม เมื่อได้ทำการพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้แล้ว มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการให้บริการประจำแหล่งเรียนรู้ จัดทรัพยากรที่มีในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ จัดสถานที่ให้สะอาดเรียบร้อยและสะดวกต่อการเข้าใช้บริการ

การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ เพื่อที่จะสามารถรักษาบทบาท และสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ ทั้งยังเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นการสืบทอดศาสนาทางหนึ่งด้วย

ด้านการสนับสนุนทางสังคม วัดในพระพุทธศาสนาจะเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งทางกายภาพและชีวภาพได้นั้น สิ่งที่จะขาดเสียมิได้เลยนั้นก็คือแรงสนับสนุนทางสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนสังคมระดับภาคชุมชน ระดับภาครัฐ และระดับภาคเอกชน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับวัดทั้งยังคอยประสานสัมพันธ์ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันตลอดมา ผู้นำวัดหรือชุมชนจะต้องประสานความร่วมมือกันอย่างเอาใจใส่ในการที่จะทำให้เกิดความร่วมมือ และร่วมใจกันลงมือทำและพัฒนาสถาบันวัดให้เจริญรุ่งเรืองทันยุคทันสมัยเป็นที่นิยมเข้ากับกาลเวลา อันจะเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์กับสังคมโดยรวม มีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นและเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงาน การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเลย ได้มีการสร้างเครือข่าย “อาสาสมัครท่องเที่ยวไทย” เพื่อแก้ไขปัญหานักท่องเที่ยวถูกหลอกลวงและช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โดยใช้บุคลากรเครือข่าย“อาสาสมัครท่องเที่ยวไทย” เป็นตัวกลางเชื่อมโยงการขับเคลื่อนการดำเนินงาน สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ควบคู่ไปกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อรองรับนโยบายการเปิดประเทศ สนับสนุนให้เครือข่ายเกิดทักษะ องค์ความรู้ มีขีดความสามารถในการบูรณาการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวร่วมกับทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรฐาน รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี เทคนิคการสร้างความ ประทับใจและจิตวิทยาการบริการ อบรมภาษาอังกฤษพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ส่งเสริมประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐานประกอบกับการฝึกอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ส่วนภาคเอกชน ได้มีการสนับสนุนในด้านธุรกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจโรงแรม ภัตตาคารร้านอาหาร สถานบันเทิง ร้านค้าของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเลย ต่อไป

๕.๒ อภิปรายผล

๑. ผลการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

จากผลการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากประสบการณ์เดิมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินในชีวิตสังคมวิถีใหม่แต่ยังคงรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติจารีต ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ตรงกับแนวคิดของ **พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส, อินถา ศิริวรรณ, สิน งามประโคน และ วีระ สุภะ** วิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน” : วัดที่มีการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธจะนำเสนอเนื้อหาให้แก่นักท่องเที่ยวที่ประกอบ ด้วย ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี ความเชื่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้บนพื้นฐานที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเกิดกระบวนการเรียนรู้ คือ เกิดจากการรับรู้ และการคิด, เกิดจากการปฏิบัติ, การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และเรียนรู้ให้เข้าถึง เพื่อรู้จักตนเองอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับแนวความคิดของ **สุภามาศ อ่ำดวง** ได้ศึกษาแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แหล่งการเรียนรู้ในวัดจำนวน ๑๓ แห่ง โดยการใช้สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive) ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบไปด้วย ๗ ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย เน้นให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้เข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด เป็นการจัดการทำงานอย่างมีระบบโดยกำหนดระเบียบแบบแผนการทำงานให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งการเรียนรู้ เน้นให้บุคลากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รวมไปถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งมีจิตอาสาในงานการพัฒนาอีก ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ กิจกรรมการทัศนศึกษาในวัด กิจกรรมการอบรมระยะสั้น รวมไปถึงกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบระยะยาว เป็นต้น ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนควรเป็นผู้ใช้บริการที่ดีให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อ เนื่อง และควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ โดยเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในแหล่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัด

๒. ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย นั้น วัดศรีคุณเมืองนั้นมีจุดเด่นคือ มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นหลายด้าน

ด้วยกัน เป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอเชียงคาน คือ “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ เป็นแหล่งเรียนรู้ประกอบกับต้นทุนของวัดที่ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในศาสนสถานสำคัญ ตรงกับแนวคิดของ **พระครูโสภิตปุญญากร (กล้า กตปุญโญ), พระครูโอภาสนนทกิตติ์** วิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม” : อาราม หรือ วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา คือวัดเวฬุวนารามที่พระเจ้าพิมพิสารสร้างถวาย พระพุทธเจ้าและเหล่าสาวก ที่ประเทศอินเดีย แคว้นมคธในสมัยนั้น ร่วมระยะเวลา ราว ๒,๕๘๐ ปี แล้ว ซึ่งเป็นสถานที่เรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สามารถดึงชาวพุทธทั่วโลกไปเรียนรู้ดินพุทธภูมิสร้างรายได้ เข้าประเทศจ้านวนเงินมหาศาล ด้วยเหตุนี้แหล่งการเรียนรู้ที่วัดตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ใน ประเทศที่มีการนับถือพุทธศาสนารวมถึงประเทศไทย มีแหล่งเรียนรู้ที่ปรากฏในงานศิลปะประเภท ต่างๆ ทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา และเพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้มาเรียนรู้และปฏิบัติด้วยความศรัทธาในการ พัฒนาตน และมีแนวโน้มจะเพิ่มการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ประเพณีและศิลปะเพื่อศึกษาวิถีชีวิตคนไทยในอดีตและปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับแนวความคิดของ **ฉลอง กัลยามิตร** ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเทศไทย โดยได้ศึกษาถึงความหมายของวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงของประเพณี ความสำคัญของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และได้กล่าวถึงบทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยไว้ดังนี้ ๑) การศึกษาวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นโดยการบันทึก เก็บรักษารูปแบบของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม การละเล่น พิธีการ การอนุรักษ์ ด้วยการจดบันทึก ๒) การจัดงานเทศกาลประจำปี เป็นการสืบต่อวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ยืดยาวออกไปด้วยการเปิดโอกาสให้มีการแสดงวัฒนธรรมของท้องถิ่นในโอกาสต่างๆ ๓) การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมในฐานะที่ท้องถิ่นมีหน้าที่ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรม นอกเหนือจากนี้ควรเพิ่มหลักสูตรศิลปวัฒนธรรมทั้งทางตรงทางอ้อม เช่น นิทรรศการ การประกวด เพื่อชักชวนให้เยาวชนสนใจศิลปวัฒนธรรมของไทย ๔) การส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการจัดทำคู่มือแนะนำให้รู้จักวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน สินค้าที่ระลึกของท้องถิ่น และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประจาถิ่นที่มีชื่อเสียง ๕) การส่งเสริมผลิตผล ที่มาจากศิลปหัตถกรรมของท้องถิ่น ด้วยการช่วยเหลือสนับสนุนประกอบศิลปหัตถกรรมที่นำชื่อเสียงมาสู่ท้องถิ่น ด้วยการส่งเสริมอาชีพเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลิตผล การดัดแปลงให้เป็นของที่ระลึก การชักชวน จูงใจไปยังผู้สนใจ การจัดหาตลาดเผยแพร่กิจกรรมของท้องถิ่น ๖) การจัดทำทำเนียบโบราณสถาน โบราณวัตถุ ๗) การเผยแพร่ภาพศิลปวัฒนธรรม เช่น ศิลปวัตถุ ศิลปกรรม สิ่งก่อสร้าง ๘) การจำลองแบบวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ ทำความเข้าใจให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ๙) การสัมมนาความคิดทางวัฒนธรรม การอภิปราย ๑๐) การบูรณะซ่อมแซมศิลปวัฒนธรรม

๓. ผลการวิเคราะห์การเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ผลการวิเคราะห์ผลการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย นั้น ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น, ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม, ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น, ด้านพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม และด้านการสนับสนุนทางสังคม มีความสอดคล้องกันกับการเรียนรู้ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดเลย ตรงกับแนวคิดของ **พระสุธีรัตนบัณฑิต (อาภากโร) และ พระใบฎีกาสัญญา อภิวณฺโณ (สดประเสริฐ)** วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทย”: ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้น มียุทธศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่การส่งเสริมการตลาดการ ท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงศาสนาและ วัฒนธรรม การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรการ ท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม การสร้างเครือข่ายภูมิศาสตร์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับแนวคิดของ **เฉียบ ไทยยิ่ง** ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสทุกรูปมีกระบวนการแบบ “ธรรมาธิปไตย” กล่าวคือเป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมและสังคมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนได้เป็นอย่างดี มี ๒ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มปัจจัยเสริม แบ่งย่อยออกเป็น ๓ ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้น จากการอบรมสั่งสอนและการเลี้ยงดูตั้งแต่เล็กและปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งของวัด และ ๒) กลุ่มปัจจัยหลักหรือปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านนี้เกิดจากการเรียนรู้ฝึกฝนและลงมือปฏิบัติของกรณีศึกษาแต่ละรูป จำแนกได้ ๗ ปัจจัยย่อยคือ

๑) ปัจจัยความชัดเจนในด้านวัตถุประสงค์ พบว่ากรณีศึกษาทุกรูปมีความชัดเจนในการปฏิบัติงานของตนเองและรู้ทิศทางการดำเนินงานของตนเอง

๒) ปัจจัยด้านความเข้าใจในการทำงาน ทำให้การมอบหมายงานเป็นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ

๓) ปัจจัยด้านการวางแผนและการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ แม้กรณีศึกษาเกือบทุกรูปไม่มีระบบการวางแผนที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ทุกรูปก็มีความสามารถในการทำงานอย่างเป็นระบบโดยอาศัยพระธรรมวินัย

๔) ปัจจัยด้านความสามารถในการใช้คน เจ้าอาวาสทุกรูปที่เป็นกรณีศึกษา มีหลักและวิธีการใช้คนให้ถูกกับงานได้ทั้งคนและได้ทั้งงาน

๕) ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำ เจ้าอาวาสทุกรูปมีภาวะผู้นำสูงมาก ภาวะผู้นำนี้เป็นผลมาจากศรัทธาเลื่อมใส

๖) ปัจจัยด้านความสามารถในการติดตามและการควบคุมงาน คือการใช้หลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา จึงทำให้งานดำเนินไปตามเป้าหมาย

๗) ปัจจัยการเอาใจใส่ด้านจารีตประเพณี มารยาทและกิจของสงฆ์ เจ้าอาวาสทุกรูปเป็นผู้ที่รักษากฎระเบียบตามพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคมเคร่งครัดมาก ทุกรูปจึงเป็นพระสุปฏิปันโนปฏิบัติดี ปฏิบัติงามและปฏิบัติชอบ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย นั้นมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) ด้านศาสนา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในวัดศรีคุณเมืองมีการจัดทำระบบและทะเบียนประวัติข้าวของเครื่องใช้ มุมหนังสือสำหรับชุมชน การจัดทำ ประวัติวัด ประวัติแหล่งวัฒนธรรม จัดลงทะเบียนเยี่ยมชม จัดทำป้ายชื่อติดสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ จัดทำป้ายแสดงระเบียบการใช้ และมีการอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม เมื่อได้ทำการพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้แล้ว มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการให้บริการประจำแหล่งเรียนรู้ จัดทรัพยากรที่มีในแหล่งเรียนรู้ให้เป็นระบบ จัดสถานที่ให้สะอาดเรียบร้อยและสะดวกต่อการเข้าใช้บริการ และเสริมสร้างศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ จึงมีความสำคัญ เพื่อที่จะสามารถรักษาบทบาท และสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันได้ทั้งยังเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเป็นการสืบทอดศาสนาทางหนึ่งด้วย

(๒) ด้านวัฒนธรรม ในวัดศรีคุณเมืองนั้นมีศูนย์การเรียนรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นคือ “ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง” จัดแสดงวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน มีการสาธิตการทำผาสาดลอยเคราะห์ โดยปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นพิธีกรรมโบราณของชาวเชียงคานซึ่งสืบทอดต่อกันมา มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นการนำเอาจุดเด่นของวัดที่มีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ในสถานที่ที่มีธรรมชาติสวยงามผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์จากในอดีตและเกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีผลงานศิลปะประติมากรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี จากทรัพยากรทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในวัด การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของวัดศรีคุณเมืองมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ทางชุมชนวัดศรีคุณเมืองนั้นได้มีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมได้มีการจัดกิจกรรมอบรม ส่งเสริม ให้ข้อมูลกับคนในชุมชนได้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงไว้ซึ่งรากฐานของวัฒนธรรมดั่งเดิมแต่ผสมผสานให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบันผ่านกิจกรรมและโครงการจากความร่วมมือของวัด ชุมชน และหน่วยงานของรัฐ

(๓) ด้านการท่องเที่ยว ผู้นำวัดหรือชุมชนจะต้องประสานความร่วมมือกันอย่างเอาใจใส่ในการที่จะทำให้เกิดความร่วมมือ และร่วมใจกันลงมือทำและพัฒนาสถาบันวัดให้เจริญรุ่งเรืองทันยุคทันสมัยเป็นที่นิยมเข้ากับกาลเวลา อันจะเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์กับสังคมโดยรวม มีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นและเปิดโอกาสให้หน่วยงานอื่นๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงาน สนับสนุนให้เครือข่ายเกิดทักษะ องค์ความรู้มีขีดความสามารถในการบูรณาการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวร่วมกับทุกภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรฐาน รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี เทคนิคการสร้างความ ประทับใจและจิตวิทยาการบริการ อบรมภาษาอังกฤษพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว ส่งเสริมประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐานประกอบกับการฝึกอบรมปฐมพยาบาลเบื้องต้น เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี ส่วนภาคเอกชน ได้มีการสนับสนุนในด้านธุรกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจโรงแรม ภัตตาคารร้านอาหาร สถานบันเทิง ร้านค้าของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

จากการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผู้วิจัยเห็นว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ ที่ควรจะมีการวิจัยเพิ่มเติมเป็นการเฉพาะเจาะจงลงไปในแต่ละประเด็น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและง่ายต่อการมาวิเคราะห์ ในหัวข้อต่อไปนี้

๑. ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนอื่น ๆ

๒. ศึกษาการตีความการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

๓. ศึกษารูปแบบการบูรณาการ การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๒๘). *พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๑๑*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑. หนังสือ

กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๕). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

ชนัญ วงษ์วิภาค และคณะ. (๒๕๔๗). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิสิฐ เจริญวงศ์. (๒๕๔๒). การจัดการทรัพยากรศิลปะและวัฒนธรรม. *พีระศรี*. ครั้งที่ ๔ (๑๕ กันยายน ๒๕๔๒).

ประจักษ์ บุญอารีย์. (๒๕๔๖). การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา. *วารสารคุรุทัศน์*.

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ. (๒๕๕๘). ห้องสมุดอาเซียน ถนัด คอมันตร์ ห้องสมุดอาเซียนแห่งแรกในประเทศไทย. *วารสารห้องสมุด*.

นัยนา อรรจนาทร และคณะ. (๒๕๕๙). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดเลย : กรณีศึกษาตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*.

ฉวีรัตน์ เกษตรสุนทร. (๒๕๕๒). *คู่มือเครือข่ายศูนย์วัฒนธรรมในสถานศึกษา* .กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

วรกฤต เถื่อนช้าง. (๒๕๖๐). พระพุทธศาสนากับความท้าทายในประชาคมอาเซียน. *วารสารปณิธาน*.

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๕๐). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒*. (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์ จำกัด.

สายันต์ ไพรชาญจิตร์. (๒๕๕๐). *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน* (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

สมคิด เศษวงศ์และคณะ. (๒๕๖๒). วิถีวัฒนธรรมแบบเอื้ออาทรเชิงพุทธในประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศกัมพูชา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. ๑๕ ฉบับเพิ่มเติม.

สิริมิตร สิริโสพส. (๒๕๖๓). บทบาทของวัด : สถานที่ฝึกปฏิบัติหรือศูนย์กลางสาธารณะ. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (๒๕๔๗). *การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา.

๒. งานวิจัย/วิทยานิพนธ์

จุฑาพร รัตนมุสิก และคณะ. (๒๕๕๓). *ความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต*. วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ ปีการศึกษา ๒๕๕๐-๒๕๕๒.

ฉลอง กัลยามิตร. (๒๕๒๕). บทบาทของท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย. *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*.

พิบูล ไวจิตรกรรม. (๒๕๕๔). *การศึกษาศิลปกรรมอิสลามที่เกี่ยวข้องกับมัสยิดในกรุงเทพมหานคร.* ทุนอุดหนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

บุญชัย งามวิทย์โรจน์ และคณะ. (๒๕๕๕). *รายงานการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ. ทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี*. นนทบุรี: ส่วนวิจัยและพัฒนาทรัพยากรน้ำ.

ประเวศ วะสี. (๒๕๕๒). *สร้างคุณค่าความเป็นคน สร้างสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็ง*. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ธันยพร วณิชฤทธา. (๒๕๕๐). *การจัดการความรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สามารถ รอดสำราญ,(๒๕๔๖). *การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุทธาสินี วัชรบูล,(๒๕๔๕). *รายงานการวิจัยเรื่องพิพิธภัณฑ์ขุมพลังแห่งการเรียนรู้กรณีศึกษประเทศอังกฤษ*. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สุภามาศ อ่ำดวง. (๒๕๕๔). *แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. วิทยานิพนธ์, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). *รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานแห่งการเรียนรู้.* กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุทธาสินี วัชรบูล,(๒๕๔๕). *รายงานการวิจัยเรื่องพิพิธภัณฑ์ขุมพลังแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาประเทศอังกฤษ.* นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ,(๒๕๔๘). *รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: สวนสาธารณะ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อำนาจ เย็นสบาย,(๒๕๔๘). *รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต*, หอศิลป์ กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.

๓. บทความ

ก้องกานดา ชยามฤต. (๒๕๕๒). *สมุนไพรไทย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไดมอนด์ พริ้นติ้ง จำกัด.

กิ่งแก้ว อารีรักษ์. (๒๕๔๘). *การจัดการความรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย*. กรุงเทพมหานคร: เมธีทิปส์.

คลังปัญญาไทยและวิชาการดอทคอม,(๒๕๕๗). *บทความทางวิชาการ เรื่อง โบสถ์คริสต์ศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต.

เฉียบ ไทยยิ่ง. (๒๕๔๑). **ปั**จจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน กรณีศึกษา: ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.

ประเวศ วะสี,(๒๕๕๐). *ปาฐกถา: มหาวิทยาลัยกับจิตตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (๒๕๔๔). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกการพิมพ์ จำกัด.

พระครูสังฆรักษ์วุฒิพงษ์ วุฑฒิวโส, อินถา ศิริวรรณ, สิน งามประโคน และวีระ สุภะ. (๒๕๖๑). การพัฒนาวัดในประเทศไทยเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร* .คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูโสภิตปุญญากร (กล้า กตปุญโญ), พระครูโอภาสนนทกิตติ์. (๒๕๕๘). บทบาทขอวัดในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฯ* ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘).

ดำริ บุญชู,(๒๕๔๘). การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา. *วารสารวิชาการ*.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง,(๒๕๔๘). *“พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท.” การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

ศิริกาญจน์ โกสมุภ์ และดารณี คาวัจนัง. (๒๕๔๕). *ชุดพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน : สอนเด็กให้คิดเป็น*. กรุงเทพมหานคร: เสริมสินพรีเพรสซิสเท็ม.

สุรีย์ ชูประทีป และคณะ. (๒๕๔๗). *ความสำคัญของวัดที่มีต่อชุมชนในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่*. ภาควิชาสถิติคณะ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๐). *แหล่งเรียนรู้โรงเรียนดีใกล้บ้าน*. กรุงเทพมหานคร: เสนาธรรม.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๒). *รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานแห่งการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุวิทย์ มูลคา. (๒๕๔๕). *๒๐ วิธีจัดการเรียนรู้:เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

๔. เวปไซต์

สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น. *ประวัติวัดในภาคอีสาน*. สืบค้นจาก https://cac.kku.ac.th › ๕ ตุลาคม ๒๕๖๔.

ภาษาอังกฤษ

1) Book

Good, C.. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw–Hill Book.

King, Thomas. F.. (2005). *Doing Archaeology: A Cultural Resource Management Perspective.* California: Left Coast Press.

Olsen, E. G. (1992). *School and community*. New Jersey: Prentice–Hall.

Phramaha Pongtaratid Sutheero (Kongseang). (2021). Creation of Ethical Values in Thailand's IsaanLiterature for Sustainable Social Development. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*. 12 (3), 4098-4015.

Wittich, W. A. & Chuller, C. F. (1962). *Audio visual materials*. New York: Harper & Row.

บุคลานุกรม

ที่	รายนาม	ตำแหน่ง
๑	ดร.ณัณธิญาจ์ มังคละคีรี	วัฒนธรรมจังหวัดเลย
๒	นายสำเนียง ทาก้อม	ประธานวัฒนธรรมเชียงคาน
๓	นางสาวยุพดี ศรีประเสริฐ	ประธานศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดศรีคุณเมือง
๔	พระครูสิริปัญญาวิสุทธิ์	ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดเลย/เจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง
๕	พระครูปิยธรรมนิวิฐ	ที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลธาตุ/เจ้าอาวาสวัดป่าใต้
๖	พระครูปลัดเหรียญทอง ชยธมฺโม	รองเจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง
๗	นายกมล คงปิ่น	นายกเทศมนตรีตำบลเชียงคาน
๘	นายยงยุทธ จันทร์อ้วน	ประธานชุมชนวัดศรีคุณเมือง
๙	นายอาจ มุกดาโรจน์	ไวยาวัจกรวัดศรีคุณเมือง
๑๐	นายคูณ จงใจ	ปราชญ์ชาวบ้านตำบลเชียงคาน
๑๑	นายชัย ทวีโชค	ปราชญ์ชาวบ้านตำบลเชียงคาน
๑๒	นางอมร ณรงค์ศักดิ์	ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดศรีคุณเมือง
๑๓	นางสมควร คำภาศรี	ชาวบ้านและผู้ประกอบการ
๑๔	นางเพ็ญศรี สะตะ	ชาวบ้านและผู้ประกอบการ
๑๕	นางรักชนก สิทธิแก้ว	ชาวบ้านและผู้ประกอบการ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ที่	รายนาม	สังกัด
๑	พระนัฐวุฒิ สิริจนฺโท, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒	ผศ.ดร. วันชาติ ชาญวิจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
๓	ผศ.ดร. ปัญญา เสนาเวียง	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๐๐๗

๗ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชาติ ชาญวิจิตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบโครงร่างงานวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยพระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” โดยมีพระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์และเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมมวชิโร,ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ ผู้วิจัย
โทร ๐๖๑-๐๔๐-๑๙๙๑

(ผศ.ดร.วันชาติ ชาญวิจิตร)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๐๐๗

๗ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน พระนัฐวุฒิ สิริจนฺโท, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบโครงร่างงานวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยพระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย" โดยมีพระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์และเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ ผู้วิจัย
โทร ๐๖๑-๐๔๐-๑๙๙๑

(พระนัฐวุฒิ สิริจนฺโท,ดร.)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๐๐๗

๗ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เสนาเวียง

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

๒. แบบโครงร่างงานวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยพระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน : กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย" โดยมีพระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์ และเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมมวชิโร,ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ ผู้วิจัย
โทร ๐๖๑-๐๔๐-๑๙๙๑

ทราบ
(ผศ.ดร.ปัญญา เสนาเวียง)

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๕๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

๖ ธันวาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยพระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ นักศึกษาระดับบริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ชุมชน :กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมี พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้พระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ เข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ/เจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระณัฐกร ณฏฐกาโร/อุทานนท์ ผู้วิจัย
โทร ๐๖๕ ๗๒๐ ๔๗๙๖

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

A Study of Development of a Temple as the Community Learning Resource Center: A Case Study of Wat Sri Khun Muang, Chiang Khan Sub-District, Chiang Khan District, Loei Province

---

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยจึงขอความกรุณาจากท่านโปรดให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามอย่างครบถ้วนและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งเป็น ๒ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ปัจจัยพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

<u>คำชี้แจง</u> โปรดเลือกตัวเลือกที่ตรงกับข้อมูลท่านมากที่สุด

๑. เพศ

๑) ชาย

๒) หญิง

๒. อายุ (ปี)

๑) น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี

๒) ๓๑-๔๐ ปี

๓) ๔๑-๕๐ ปี

๔) ๕๑ ปี ขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

๑) ปริญญาตรี

๒) ปริญญาโท

๓) ปริญญาเอก

๔) อื่นๆ.....

๔. กลุ่มเป้าหมายด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

๑) กลุ่มนักวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม

๒) กลุ่มผู้นำศาสนา

๓) กลุ่มผู้นำชุมชน

๔) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน

๕) กลุ่มชาวบ้านและผู้ประกอบการ

๕. ประสบการณ์ในการทำงาน

๑) น้อยกว่า ๕ ปี

๒) ๖-๑๐ ปี

๓) ๑๑-๑๕ ปี

๔) มากกว่า ๑๖ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ : ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๒.๑ ท่านคิดว่าการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนควรเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านคิดว่าสภาพการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยเป็นอย่างไร ?

๑. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น .....

.....

.....

๒. ด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม .....

.....

.....

๓. ด้านการจัดการเรียนรู้ .....

.....

.....

๔. ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น .....

.....

.....

๕. ด้านพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม .....
.....
.....
๖. ด้านการสนับสนุนทางสังคม .....
.....
.....

๒.๓ ท่านมีข้อเสนอแนะว่าการพัฒนาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในปัจจุบันควรเป็นอย่างไร ?

.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณ/เจริญพรขอบคุณทุกท่านที่อนุเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

พระมหาณัฐกร ณฏฐกโร (อุทานนท์)
นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสน์ศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
(ผู้สัมภาษณ์)

ภาคผนวก จ
ผลการดำเนินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์

ดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์การวิจัยเรื่อง
ศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง
ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ

คำถามการสัมภาษณ์	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)			รวม	IOC	แปลผล
	๑	๒	๓			
๑. จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑	๐	๑	๒	๑	ใช้ได้
๒. จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม	๑	๑	๑	๓	๑	ใช้ได้
๓. จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อการศึกษาการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาวัดศรีคุณเมือง ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านการสนับสนุนทางสังคม	๑	๑	๑	๓	๑	ใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา สกุล : พระมหาณัฐกร ณฏฺฐกโร (อุทานนท์)

วัน/เดือน/ปีเกิด : วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

ชาติภูมิ : จังหวัดเลย

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดศรีคุณเมือง ต. เชียงคาน อ. เชียงคาน จ. เลย ๔๒๑๑๐

E-mail.nattagornnatta2019@gmail.com

Tel. 065-7204796

ประวัติการศึกษา : นักธรรมเอก ,เปรียญธรรม ๓ ประโยค

: ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย